Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Zitting 1974-1975

13 146 **Regelen met betrekking tot de prijzen en de tarieven voor het leveren van aardgas** (Wet aardgasprijzen)

Nr. 6 **Memorie van antwoord**

Ontvangen 12 november 1974

Algemeen

1. Inleiding

Met belangstelling hebben de ondergetekenden kennis genomen van het voorlopig verslag over het ontwerp van de Wet aardgasprijzen, dat reeds op zo korte termijn na de indiening van het wetsontwerp bij de Staten-Generaal werd uitgebracht. Alvorens op de vragen in te gaan willen de ondergetekenden enige opmerkingen van algemene aard maken.
Door de ontwikkeling van het afgelopen jaar is de noodzaak van een actief energiebeleid duidelijker dan ooit naar voren gekomen. Het heeft de ondergetekenden verheugd, dat de leden van zoveel fracties een beleid gericht op een kritische instelling ten aanzien van de omvang van het verbruik onderschreven. De ondergetekenden hebben geconstateerd, dat de leden van veel fracties instemden met het standpunt, dat om dit beleid voor wat betreft het aardgas te realiseren de prijs daarvan gelijk of bijna gelijk moet zijn aan de marktwaarde. Binnen de Nederlandse verhoudingen ligt de verantwoordelijkheid voor het energiebeleid primair bij de Minister van Economische Zaken. Deze moet meer dan in het verleden over de nodige bevoegdheden beschikken om aan deze verantwoordelijkheid optimaal gestalte te kunnen geven. Deze bevoegdheden dienen voor wat betreft het aardgas naar de opvatting van de ondergetekenden betrekking te hebben op de totale afzet. Hiervoor is met name aanleiding gezien de nauwe samenhang tussen de prijzen voor de afzet in het binnenland enerzijds en de export anderzijds. Wat betreft de hantering van de bedoelde bevoegdheden hebben de ondergetekenden het voornemen de beleidsdoeleinden, die met de voorgestelde wet worden nagestreefd, zoveel mogelijk in reëel overleg met de betrokkenen te bereiken en slechts in die gevallen waarin zulk een overleg niet tot resultaten leidt van de in het wetsontwerp neergelegde bevoegdheden gebruik te maken. De bevoegdheden moeten zowel betrekking hebben op het prijsniveau als op de structuur van de voor Nederlandse eindverbruikers geldende tarieven.
De leden van de fracties van de K.V.P., A.R.P., V.V.D., C.H.U. en S.G.P. vroegen zich af of de door de wet beoogde doelstellingen niet langs andere wegen bereikt zouden kunnen worden. Genoemd werden de weg van het overleg, beïnvloeding van de prijzen door middel van het recht van goedkeuring en de Prijzenwet, verhoging van het b.t.w.-tarief op aardgas van 4% naar 16% en het opleggen van heffingen.

Hierover zouden de ondergetekenden het volgende willen opmerken. Aan het wetsontwerp liggen zowel principiële als praktische argumenten ten grondslag. Fundamenteel is, dat uit een oogpunt van energiepolitiek en van opbrengsten een goede prijsstelling voor het aardgas van groot belang is voor Nederland. Tot nu toe is het mogelijk gebleken om via onderhandelingen tot een redelijke prijsstelling te komen. De ondergetekenden menen echter dat, nu de marktwaarde van het gas aanmerkelijk is gestegen en de noodzaak van een zuinig gebruik van het gas zich zo duidelijk manifesteert, de Minister van Economische Zaken over de mogelijkheden dient te beschikken om in te grijpen indien dat nodig is. Daarbij zijn de ondergetekenden zich er zoals gezegd van bewust, dat zodanig ingrijpen als een uiterste middel moet worden beschouwd. Het zou echter onjuist zijn als in bepaalde sectoren gasprijzen zouden worden berekend die indruisen tegen de nationale belangen van energiepolitieke en financieel-economische aard, zonder dat de Minister van Economische Zaken daar iets aan zou kunnen doen. Daarvoor zijn de in het geding zijnde belangen thans te groot geworden.
Bij het overleg dat in de loop van dit jaar met de VEGIN is gevoerd is ook de praktische noodzaak van dit wetsvoorstel gebleken. De VEGIN heeft duidelijk te kennen gegeven dat de verantwoordelijkheid voor de beoogde prijsverhogingen niet door de gasdistributiebedrijven genomen kan worden. De ondergetekenden achten dit standpunt juist. De gasdistributiebedrijven en de bestuursorganen van de lagere overheid dragen niet de verantwoordelijkheid voor de nationale energiepolitiek.
Over het goedkeuringsrecht, dat door diverse fracties genoemd werd als mogelijk middel om de beoogde doelstellingen te bereiken, willen de ondergetekenden opmerken, dat als het bestaande overeenkomsten betreft dit recht slechts in zoverre betekenis heeft, dat partijen bij onderhandelingen over een aanpassing van de prijs wel rekening houden met het feit dat de Minister van Economische Zaken zijn goedkeuring aan het resultaat van onderhandelingen moet kunnen verlenen. Het goedkeuringsrecht biedt echter geen garanties, dat dan de door de regering noodzakelijk geachte prijzen werkelijk tot stand komen.
De Prijzenwet geeft alleen de bevoegdheid maximumprijzen vast te stellen en bovendien alleen voor de binnenlandse markt. Aangezien in dit geval juist de bevoegdheid minimumprijzen vast te stellen nodig is en deze tevens voor leveringen aan het buitenland moeten kunnen gelden is de Prijzenwet geen bruikbaar instrument.
Heffing van het hoge b.t.w.-tarief van 16% zou geheel ontoereikend zijn geweest om een prijsverhoging als voor ogen staat te bereiken. Deze verhoging zou per m^3 slechts ca. 1,5 ct. bedragen en dan nog alleen voor het particulier verbruik van het gas, ofwel voor slechts een deel van het kleinverbruik. Voor het grootverbruik en voor de export zou een b.t.w.-verhoging geen enkel effect hebben. Afgezien van het feit dat de beïnvloedingsmogelijkheden dus zeer gering zijn, zijn de ondergetekenden van mening dat de b.t.w.-tarieven geen middel zouden moeten zijn om specifiek energiepolitieke doelstellingen mee te dienen.
Over het opleggen van heffingen, door de fractie van de S.G.P. genoemd, zij ten slotte opgemerkt, dat deze mogelijkheid wel is overwogen. Naar het oordeel van de ondergetekenden geeft die weg minder mogelijkheden tot een soepele toepassing. Ook in dat geval is een doorbreking van de contracten nodig, met name in de export, omdat deze lang niet alle voorzien in een doorberekeningsmogelijkheid.
De ondergetekenden zijn tot de conclusie gekomen, dat het thans voorgelegde systeem van minimumprijzen de beste mogelijkheden biedt.
Uit het voorgaande moge blijken dat de door de fracties van de K.V.P., A.R.P., V.V.D. en C.H.U. naar voren gebrachte mogelijkheid de wet slechts voor één jaar te doen gelden, niet strookt met de opvattingen van de ondergetekenden. De wet is van wezenlijke betekenis voor het toekomstige beleid ten aanzien van de aardgasprijzen en wil de verantwoordelijkheid hiervoor voortaan duidelijk bij de centrale overheid leggen. De wet heeft een ruimere

doelstelling dan alleen de inkoopprijs van de gasdistributiebedrijven in 1975 met ca. 5 ct. te verhogen. Uit het feit dat behalve deze verhoging nog geen concrete plannen voorliggen kan niet worden afgeleid, dat de oogmerken van de wet daartoe zijn beperkt. Zo zullen in 1975 een vermindering van de degressiviteit in de tarieven voor kleinverbruikers en een verhoging van de exportprijzen worden verwezenlijkt. Dit geschiedt weliswaar niet op basis van de wet, doch wel ten dele onder invloed van de voorbereiding daarvan. De wet zou in belangrijke mate zijn effect verliezen indien alleen in 1975 daarop gebaseerde maatregelen zouden kunnen worden genomen die dan reeds weer per 1 januari 1976 zouden vervallen.
Van de zijde van de leden van de fracties van de C.H.U. en de C.P.N. werd bezwaar geuit tegen de bevoegdheid om regels te stellen met betrekking tot de tarieven, zoals neergelegd in artikel 5 van het wetsontwerp. Ook andere fracties spraken hun twijfel hierover uit. De genoemde fracties achtten dit een inbreuk op de verantwoordelijkheid van de afzonderlijke gasdistributiebedrijven en op de autonome positie van provincies en gemeenten. Deze bevoegdheid werd door sommige leden zeer ingrijpend genoemd. De ondergetekenden zijn van mening dat de beperking van de autonomie in dit verband een te zwaar accent krijgt gezien de bevoegdheden die worden gevraagd.
In de eerste plaats is de kwestie van de autonomie in feite pas aan de orde op het moment dat van de bevoegdheden van de wet gebruik wordt gemaakt, hetgeen zoals reeds werd opgemerkt slechts met grote terughoudendheid zal geschieden. Voorts zal een eventueel gebruik van de bevoegdheden alleen plaatsvinden om energiepolitieke redenen. Wat de energiepolitiek betreft – die onder andere beïnvloeding van prijsniveau en tariefstructuur dient in te houden – geldt thans als algemeen inzicht dat deze nu juist de verantwoordelijkheid is van de centrale overheid. Enerzijds kan de regering het bereiken van de energiepolitieke doelstellingen niet zonder meer overlaten aan het inzicht van andere bestuursorganen.
Anderzijds zou men aan deze bestuursorganen een stuk verantwoordelijkheid opdragen voor het bereiken van nationale energiepolitieke doelstellingen, die ten principale bij de centrale overheid thuishoort. De ondergetekenden wijzen erop, dat de bestaande autonome bevoegdheden van de lagere organen voor het overige in stand blijven.
Het zou niet voldoende zijn indien de voor het nationale energiebeleid verantwoordelijke Minister van Economische Zaken slechts invloed zou hebben op de prijsvorming voor de eindverbruikers door middel van de tussenschakels. Het is juist het prijsniveau en het samenstel van voorwaarden voor de eindverbruikers, dat van belang is uit energiepolitiek oogpunt. Voorts willen de ondergetekenden erop wijzen dat, mede naar aanleiding van de adviezen van de Raad voor de Gemeentefinanciën en van de Raad voor de territoriale decentralisatie, de onderhavige bevoegdheid ten opzichte van een eerder wetsontwerp is aangepast. De ondergetekenden menen een groot deel van de naar voren gebrachte bezwaren te hebben kunnen ondervangen door de bepaling die het mogelijk maakte de precieze hoogte van de tarieven voor te schrijven, te schrappen. Ten slotte zij nogmaals opgemerkt dat het in de bedoeling ligt van de in het wetsontwerp neergelegde bevoegdheden slechts met de grootste terughoudendheid en na het nodige overleg gebruik te maken.
Enkele fracties hadden moeite met de motivering van de noodzaak van de stijging van de gasprijzen en met het criterium voor de hoogte van de gasprijzen, namelijk de marktwaarde.
De ondergetekenden willen daarom nog het volgende opmerken. Om te beginnen wijzen zij er mede naar aanleiding van vragen van de fractie van het G.P.V. op dat bij het wetsontwerp de energiepolitieke motivering voorop staat. De noodzaak van een aanpassing van de aardgasprijzen aan de marktwaarde is primair gelegen in het feit dat een te lage prijs een in verhouding tot het aanbod te grote vraag naar aardgas uitlokt en aanleiding geeft tot een onzorgvuldig gebruik van het gas. Daarnaast veroorzaakt een te lage prijs

een (onnodige) ongelijkheid ten opzichte van verbruikers van andere energiesoorten. Een optimale benutting van de bodemschatten brengt met zich, dat het gas slechts dan en daar moet worden verbruikt waar het hoogste nut in de meest ruime zin wordt verkregen.
Het financieel-economisch aspect komt in de tweede plaats maar is wel belangrijk. Het gaat immers niet aan dat onze nationale bodemschatten verkocht worden tegen te lage prijzen. Daardoor zou de Nederlandse gemeenschap daarvan niet optimaal profiteren en dat is altijd een doelstelling van het aardgasbeleid geweest. Het is echter niet zo, dat voor de prijsstelling de financieel-economische belangen bepalend zijn. In de wet wordt dan ook een maximum gesteld aan de minimumprijs, namelijk de waarde, die aardgas in de gevallen waarvoor de prijs zal gelden, op de energiemarkt in het gebied waarvoor het gas bestemd is, heeft.
De leden van de fracties van K.V.P. en A.R.P. vroegen of in het wetsontwerp voor de bepaling van de marktwaarde niet te eenzijdig aansluiting wordt gezocht bij de olieprijzen. Hierover willen de ondergetekenden opmerken, dat de olieprijzen niet het enige referentiekader vormen. Op dit moment zijn de olieprijzen duidelijk prijsleider maar als in de toekomst andere energievormen het belangrijkst worden, dan zullen de prijzen daarvan in aanmerking genomen worden bij het vaststellen van minimumprijzen.
Uitspreken van verwachtingen ten aanzien van de ruwe olieprijsontwikkeling is altijd een zeer riskante zaak, maar onder de huidige omstandigheden in het bijzonder.
De enorme verhoging van de ruwe-olieprijs heeft echter niet nagelaten invloed uit te oefenen op de verbruiksontwikkeling. De wereld-olieconsumptie zal dit jaar duidelijk achterblijven bij het verbruik in 1973. Verschillende landen hebben maatregelen aangekondigd om tot een verdere afremming van het verbruik te komen. Aan de andere kant zijn de produktielanden door de zeer aanzienlijke inkomstenstijging in het algemeen minder gevoelig geworden voor veranderingen in de produktieomvang. Sommige produktielanden voeren zelfs een bewuste conserveringspolitiek. Andere produktielanden hebben op de afremming van het olieverbruik – en de daardoor ontstane ruimte op de markt – gereageerd met een beperking van produktie.
Voor de prijsontwikkeling in de komende jaren voor ruwe olie zal veel afhangen van de ontwikkeling van vraag-en-aanbodverhoudingen, alsmede van de coherentie tussen de produktielanden. Het is niet aannemelijk dat recente olievondsten, zoals die op het continentaal plat van de Noordzee of in Mexico, de eerstkomende jaren reeds op zichzelf een zeer wezenlijke invloed op het wereldprijsniveau voor ruwe olie zullen hebben.
De leden van de fractie van de C.P.N., die van mening waren dat door het koppelen van de gasprijzen aan de marktwaarde het beplalen van de gasprijzen in handen gelegd wordt van de grote olieconcerns in ons land willen ondergetekenden antwoorden dat het prijsniveau van de olie primair wordt bepaald door de producentenlanden. Daarnaast spelen vraag-en-aanbodverhoudingen een belangrijke rol, terwijl bovendien het nationale prijsbeleid van belang is. Overigens is het volgens de opzet van het onderhavige wetsontwerp de Minister van Economische Zaken die de minimumprijzen vaststelt. Ook voor zover prijzen in onderling overleg tussen partijen tot stand komen, behoeven deze zijn goedkeuring, en wel op grond van de overeenkomst tussen de Staat en de Gasunie dan wel op grond van de Mijnwetgeving. De leden van de fractie van de C.P.N. stellen voorts dat een prijsverhoging de behoefte aan aardgas niet vermindert. De ondergetekenden zijn echter juist van mening, dat door een prijsverhoging van het aardgas de verbruiker zich meer kritisch zal opstellen ten aanzien van de omvang van zijn verbruik. Hij zal trachten door middel van energiebesparende maatregelen met een mindere hoeveelheid aardgas toe te komen. Dit laatste geldt ook voor de kleinverbruikers. In deze sector is het gemiddeld verbruik per aansluiting de laatste jaren sterk toegenomen. Men is aan een hogere kamertemperatuur gewend geraakt, men verwarmt ook kamers of ruimten, die niet gebruikt worden, etc. Bovendien zit in het huidig gasprijsniveau onvoldoen-

de stimulans tot het nemen van warmte-isolerende maatregelen. Het voorstel van de C.P.N. om door exportbeperkende maatregelen de energievoorziening veilig te stellen is niet uitvoerbaar, omdat het EEG-verdrag zodanige maatregelen verbiedt.
De ondergetekenden zijn het in beginsel wel eens met de leden van de fractie van de P.S.P. als dezen stellen, dat de waarde van het gas met name voor de kleinverbruikers niet alleen kan worden afgemeten aan de marktwaarde, welke bepaald wordt door vraag-en-aanbodverhoudingen. Zij Wijzen er echter op, dat waarde en marktwaarde in dezen nauw verweven begrippen zijn. Blijft de prijs te ver achter bij de marktwaarde, dan wordt de waarde van het goed licht onderschat en wordt de kans op verspilling groter. Bij een ander spelen de gevolgen van de prijsverhoging voor de kleinverbruikers uiteraard ook een rol. Dat de Regering hiervoor oog heeft, blijkt ook uit het feit dat de voor hen geldende prijzen niet onmiddellijk naar marktwaardeniveau worden opgetrokken.
De prijsverhoging beoogt een zuiniger verbruik van gas. Voor zover dit door het toepassen van energiebesparende maatregelen wordt bereikt, betekent de prijsverhoging slechts ten dele een kostenstijging. Dat afhankelijkheid ten opzichte van aardgas en de mogelijkheden tot het overgaan op andere energiedragers een probleem zouden vormen, achten de ondergetekenden voor de kleinverbruikers uitgesloten. Ten eerste hebben de lage gasprijzen thans juist het effect dat meer op aardgas wordt overgeschakeld en ten tweede is de minimumprijs volgens het wetsontwerp gebonden aan een maximum, dat ligt op het evenwichtspunt tussen de prijzen van gas en die van andere energievormen, zodat ook wanneer de prijzen zich op dit maximum bevinden er geen aanleiding zal zijn uit een oogpunt van financieel voordeel om te schakelen op een andere energievorm.
De leden van de fracties van de K.V.P. en de A.R.P. konden instemmen met de prijsverhogingen in 1975 zowel voor de grootverbruikers, de export als voor de kleinverbruikers, vanwege de noodzaak tot een kritische instelling ten aanzien van de verbruiksomvang. In dat verband vroegen zij op grond van welke criteria de Gasunie wel of niet contracten met nieuwe afnemers afsluit. De ondergetekenden willen hierover het volgende opmerken. In overleg met de Gasunie worden beleidslijnen uitgewerkt, volgens welke ondernemingen die het gas willen inzetten voor ondervuringstoepassingen in beginsel niet meer in aanmerking komen voor een contract of verlenging daarvan. Onder deze toepassingen vallen bijvoorbeeld grote stoom- en heetwaterketels, cementovens en glassmeltovens. Voor deze toepassingen biedt zware stookolie een goed alternatief. Aan de andere kant zijn er toepassingsmogelijkheden waar aardgas duidelijke voordelen biedt boven alternatieve brandstoffen of grondstoffen. Voorbeelden daarvan zijn toepassingen met een flinke energiebesparing (directe droging van produkten), brandstofkwaliteitsgevoelige processen, aanwendingen waar een betere kwaliteit kan worden verkregen en bepaalde gevallen waarin aardgas als grondstof wordt aangewend. In deze gevallen zal de Gasunie in principe gasleveringscontracten kunnen blijven sluiten, dan wel verlengen. De beschikbaarheid van het gas is echter nog wel een vraagpunt. In sommige gevallen gaat het om enorme hoeveelheden, zodat – ook al betreft het een zogenaamde premietoepassing – op grond daarvan een nadere afweging moet plaatsvinden. Daarover vindt regelmatig overleg plaats met de Gasunie.
Volledigheidshalve zij op dit punt nog vermeld, dat in beginsel, zoals ook reeds in de energienota werd medegedeeld, met de elektriciteitscentrales geen nieuwe contracten zullen worden gesloten en dat aflopende contracten niet zullen worden verlengd.
De leden van de fractie van de V.V.D. vroegen, wat er zou gebeuren indien de marktwaarde van het gas zou gaan dalen beneden de vastgestelde minimumprijs. In dat geval zou de minimumprijs uiteraard op een lager niveau moeten worden vastgesteld, zoals ook uit de wet voortvloeit. De ondergetekenden wijzer erop, dat de aardgasleveringscontracten doorgaans een clausule bevatten, volgens welke onderhandeld kan worden over een wijziging

van de prijs indien de economische omstandigheden zodanig gewijzigd zijn, dat een prijsherziening hierdoor gerechtvaarigd wordt. Het intrekken van het verbod tot leveren tegen een lagere dan de minimumprijs of het vaststellen van deze minimumprijs op een lager niveau omdat de marktwaarde is gedaald zal ongetwijfeld als een wijziging in de economische omstandigheden aangemerkt kunnen worden. Voor het overige moge nog worden verwezen naar de beantwoording van een vraag naar aanleiding van artikel 2, eerste lid.

2. Huidige situatie

De leden van de fracties van de K.V.P. en de A.R.P. vroegen of het inderdaad niet in de bedoeling ligt op basis van deze wet enige invloed aan te wenden op de contracten met de grootverbruikers. De ondergetekenden wijzen erop, dat de bevoegdheid tot het stellen van regelen met betrekking tot de tarieven ook betrekking heeft op de tarieven voor de grootverbruikers. Het ligt echter niet in de bedoeling om in 1975 van die bevoegdheid gebruik te maken.
Het thans over het algemeen toegepast kleinverbruikerstarief waarnaar de hier aan het woord zijnde leden vroegen luidt als volgt:

afname in m³	vastrecht	per m³
0 – 300	f 18	26 ct.
300 – 600	f 33	21 ct.
600 – 30 000	f 93	11 ct.
30 000 – 170 000	f 243	10,5 ct.
blokverwarming	f 12	10 ct.

Voor de levering van gas aan grootverbruikers gelden dezelfde tarieven als door Gasunie worden toegepast.

3. Wettelijke regeling

Door zeer veel fracties werden vragen gesteld inzake de bevoegdheid tot het stellen van regelen met betrekking tot de tarieven.
Naar aanleiding van de vragen van de leden van de fracties van de P.v.d.A. en de P.P.R. willen de ondergetekenden in aansluiting op hetgeen zij reeds in de inleiding hebben gesteld het volgende opmerken.
De ondergetekenden achten het weliswaar mogelijk en geven er sterk de voorkeur aan dat een tariefstructuur, welke aan de eisen van een goede energievoorziening voldoet langs de weg van het overleg tot stand komt. Zij achten het echter noodzakelijk in dit opzicht zekerheid te hebben. Door de onderhavige bevoegdheid krijgt de Minister van Economische Zaken uit een oogpunt van energiebeleid een duidelijke functie in het overleg over de tatiefstructuur waardoor hij beter in staat is het resultaat daarvan te beïnvloeden.
Op dit moment volgen 144 van de 158 gasdistributiebedrijven volledig de door de VEGIN geadviseerde tarieven. De ondergetekenden vertrouwen dat ook in de toekomst geen grote onderlinge verschillen in tariefniveau en structuur zullen ontstaan gezien het feit, dat de uniformiteit in de tarieven in de kringen van de VEGIN als een zeer belangrijke zaak wordt gezien. Wel is echter de mogelijkheid aanwezig, dat moeilijk of geen overeenstemming te bereiken zal zijn ten aanzien van de tariefstructuur tussen de VEGIN enerzijds en de eerste ondergetekende anderzijds. Zoals gezegd zal de te creëren bevoegdheid echter met de grootste terughoudendheid worden toegepast. Regelen omtrent de tarieven kunnen, behalve indeling in tariefklassen en minima voor de verschillende bedragen waaruit de tarieven zijn opgebouwd, ook inhouden regels met betrekking tot de structuur van de tarieven, bijvoorbeeld: proportionaliteit of progressiviteit in de tarieven, al of niet berekenen van een vastrecht en het niveau daarvan.

De hier aan het woord zijnde leden vroegen ook een toelichting op hetgeen in de memorie van toelichting is gesteld ten aanzien van de grootverbruikerstarieven. De energiepolitieke argumenten om regels te stellen omtrent de tariefstructuur gelden zowel voor het kleinverbruik als voor het grootverbruik. Bij het indienen van het wetsontwerp hebben de ondergetekenden met de mogelijkheid dat de structuur van de grootverbruikerstarieven gewijzigd zou moeten worden, rekening gehouden. Het is niet zo dat de meningsvorming hierover al is afgerond. Er is ook nog geen overleg hierover gevoerd met de representatieve organisaties van de grootverbruikers.
De leden van de fracties van de K.V.P. en A.R.P. vroegen in dit verband, of de huidige tekst van artikel 5 de daaruit geschrapte mogelijkheid om de precieze hoogte van de tarieven voor te schrijven niet geheel insluit. In het algemeen is het zo, dat wanneer een bevoegdheid wordt gegeven om regelen te stellen, bij het gebruik maken van die bevoegdheid aan de betrokkenen een zekere ruimte van handelen moet worden gelaten, tenzij bij het verlenen van die bevoegdheid uitdrukkelijk anders is bepaald. Ook in het onderhavige geval zou het voorschrijven van de precieze hoogte van het tarief onvoldoende ruimte laten om dit te baseren op de bevoegdheid om regels te stellen. Nu ook in de memorie van toelichting uitdrukkelijk is gesteld dat artikel 5 het niet mogelijk maakt de hoogte van de tarieven precies voor te schrijven, achten de ondergetekenden deze mogelijkheid voldoende duidelijk uitgesloten.
Zoals hierboven reeds uiteengezet, verwachten de ondergetekenden niet, dat, indien minimumbedragen worden vastgesteld voor de verschillende tariefgroepen, de tariefniveaus van de gasdistributiebedrijven onderling sterk zullen gaan afwijken, wat niet wegneemt, dat het door de gasdistributiebedrijven in het kader van het overleg binnen de VEGIN gezamenlijk overeengekomen tarief wat hoger kan liggen dan het minimumtarief. Het is dus niet vaststaand, dat als de Minister van Economische Zaken gebruik makt van de bevoegdheid van zowel artikel 2 als artikel 5, hij de facto de inkoopprijs èn de verkooptarieven vaststelt. De Prijzenwet biedt geen uitkomst om de door het onderhavige artikel 5 beoogde doelstelling te bereiken. Op bais van die wet kunnen bijvoorbeeld geen prijsverhogingen worden voorgeschreven, terwijl dat uit een oogpunt van een goede energievoorziening wel wenselijk kan zijn.
Over het belang van de bevoegdheid van artikel 5 en de motiveringen daarvan hebben de ondergetekenden hierboven in de inleiding reeds een beschouwing gegeven, waarnaar zij kortheidshalve mogen verwijzen.
Naar aanleiding van de desbetreffende vragen van de leden van de fracties van de V.V.D., D.S.'70, de S.G.P. en het G.P.V. delen de ondergetekenden mede, dat zij uitgaan van een voortgezet overleg over al deze zaken met de VEGIN en de Gasunie, alsmede met de in het ontwerp van wet bedoelde organisaties van grootverbruikers. Zij menen dat dit ontwerp van wet met zich brengt, dat dit overleg nog zal worden geïntensiveerd en verwachten dat dit overleg over het algemeen tot overeenstemming zal leiden.
Voor het overige zij verwezen naar wat hierover in de inleiding en hierboven reeds is gesteld. Zij willen nog wel verduidelijken dat het goedkeuringsrecht van de Minister van Economische Zaken op basis van de overeenkomst Staat–Gasunie van april 1963 niets uitstaande heeft met de kleinverbruikerstarieven. De hier bedoelde overeenkomst heeft betrekking op de hoeveelheden en prijzen van door de Gasunie verkocht aardgas. De Gasunie levert niet rechtstreeks aan kleinverbruikers.
De leden van de fracties van de V.V.D., de S.G.P. en het G.P.V. stelden nog een aantal vragen welke verband hielden met de exploitatie van de gasdistributiebedrijven. Deze vragen geven de ondergetekenden aanleiding tot de volgende opmerkingen. Nu de Minister van Economische Zaken niet meer, zoals oorspronkelijk voorzien, de precieze hoogte van de tarieven kan vaststellen maar wel minimumbedragen voor de diverse tariefgroepen, is het denkbaar dat deze minimumbedragen ten opzichte van de minimuminkoopprijs relatief laag liggen. Op tweeërlei wijze is echter een waarborg voor de gasdistributiebedrijven ingebouwd. In de eerste plaats houdt de Minister

volgens het tweede lid van artikel 5 mede rekening met het belang van een verantwoorde bedrijfsvoering door de betrokken leveranciers van het gas. In de tweede plaats biedt het feit, dat het hier om minimumbedragen gaat aan de betrokken bedrijven de nodige speelruimte. De ondergetekenden achten het gezien het voorgaande niet nodig en ook niet wenselijk compenserende maatregelen te treffen voor de eventuele nadelige gevolgen van het beleid van de Minister van Economische Zaken, zoals door de leden van de fractie van de C.P.N. gevraagd. Evenmin is het nodig om, zoals door de leden van de fractie van de S.G.P. voorgesteld in artikel 5 een garantie op te nemen van de Staat jegens de exploitanten van gasdistributiebedrijven voor zodanige compensatie.
Naar aanleiding van een desbetreffende vraag van de leden van de fracties van de P.v.d.A. en de P.P.R., delen de ondergetekenden mee, dat in de ramingen van de aardgasbaten in de miljoenennota voor de jaren 1976 en volgende nog geen rekening is gehouden met een verdere stijging van de inkoopprijs voor de gasdistributiebedrijven.
Naar aanleiding van de vervolgens door deze leden gemaakte opmerking wijzen de ondergetekenden erop, dat reeds lang wordt nagestreefd, het aantal bewindslieden, dat een wettelijke regeling constrasigneert, zoveel mogelijk te beperken. In overeenstemming met dit streven is het gebruik, dat de Minister van Financiën een wettelijke regeling niet mede-ondertekent uitsluitend op grond van de omstandigheid, dat die regeling voor het Rijk financiële gevolgen heeft. Dit geldt ook voor wettelijke regelingen, die zeer aanzienlijke financiële gevolgen hebben. De ondergetekenden mogen in dit verband noemen de Mijnwet continentaal plat, het op de grondslag daarvan vastgestelde Koninklijk besluit van 27 januari 1967 (Stb. 24), dat onder meer de financiële voorwaarden regelt, waaronder de winning van aardolie en aardgas op het continentaal plat moet plaatsvinden, alsmede de Algemene Bijstandswet.
De ondergetekenden achten het om dezelfde reden overbodig en uit dien hoofde ongewenst, dat de in het wetsontwerp aan de Minister van Economische Zaken toegekende bevoegdheden zouden worden toegekend aan deze Minister en de Minister van Financiën. Zij wijzen er in dit verband op, dat – zoals uit de artikelen 2, eerste en vierde lid, en 5, eerste en tweede lid, van het wetsontwerp volgt – bij de beantwoording van de vraag, of, en zo ja, op welke hoogte minimumprijzen moeten worden vastgesteld, budgettaire overwegingen geen rol behoren te spelen.
De leden van de fracties van de K.V.P., A.R.P., C.H.U. en S.G.P. vroegen op deze plaats nog eens naar de andere mogelijkheden om tot prijsverhoging te komen. Voor wat betreft het goedkeuringsrecht en de b.t.w.-verhoging zij verwezen naar hetgeen daarover in de inleiding gesteld is. Voor wat betreft de specifieke vragen inzake b.t.w.-verhoging zij het volgende vermeld.
De prijs voor het gas zou via de verhoging van de omzetbelasting van 4% naar 16% gemiddeld met ca. 1,5 ct/m^3 stijgen en dat alleen voor het particuliere verbruik. Voor de schatkist zou het volgen van deze weg leiden tot een opbrengst van bijna f 200 mln. in 1975 (in plaats van de geraamde f 700 mln.).
Voor het grootverbruik van aardgas heeft een verhoging van het percentage omzetbelasting geen gevolg voor de prijzen. Voor het kleinverbruik, voor zover het betreft verbruik door particulieren, zou om tot eenzelfde effect voor de prijzen te komen als thans voor ogen staat, een b.t.w.-percentage nodig zijn van ruim 40%. Aangezien niet alle kleinverbruik particulier verbruik is, zou ook bij dit percentage de opbrengst geen f 700 mln. bedragen.
De export van aardgas is vrij van omzetbelasting. Als zodanig is er geen directe relatie tussen de opbrengsten uit de export en het percentage b.t.w. Inderdaad ligt het vooralsnog niet in het voornemen in 1975 middels daadwerkelijke uitoefening van de te creëren wettelijke bevoegdheden in te grijpen in de exportcontracten. Een schatting van het effect van het bestaan van deze wettelijke bevoegdheden op de opbrengst uit de export is moeilijk te geven. Men mag echter aannemen, dat het tot stand komen van de wet een

positief effect heeft, omdat de afnemers immers weten wat de prijsdoelstellingen van de Nederlandse overheid zijn.
De leden van de fractie van de S.G.P. vroegen of de haast, die met het wetsontwerp betracht wordt, alleen wordt ingegeven door de wens het contract tussen de Gasunie en de VEGIN per 1 januari te kunnen wijzigen. De ondergetekenden achten het inderdaad van groot belang dat het nieuwe kleinverbruikerstarief op 1 januari a.s. ingaat. Daarnaast heeft het voornemen van de ondergetekenden om voor 1 januari 1975 tot een wettelijke regeling te komen ongetwijfeld reeds druk gezet achter de in de afgelopen maanden gevoerde heronderhandelingen ter zake van enkele exportcontracten.
Naar aanleiding van de vraag van de leden van de fractie van het G.P.V. inzake het advies van Gasunie in 1963 om gas voor ruimteverwarming toe te passen zij opgemerkt dat het advies, dat thans geldt voor alle verbruikers van energie, is zo zuinig mogelijk te zijn met energie, of het nu om gas, olie, kolen of elektriciteit gaat. Er zij op gewezen dat aardgas ook in 1975 van de hiergenoemde energievormen in de sector ruimteverwarming nog verreweg de goedkoopste is.

4. Maatregelen voor 1975

a. Binnenland
De leden van de fracties van de P.v.d.A. en P.P.R. vroegen, aanhakende op een opmerking van de VEGIN ter zake, of het juist is, dat indien de inkoopprijs voor de gasdistributiebedrijven met gemiddeld 5 ct./m³ wordt verhoogd het tarief, door de gasdistributiebedrijven berekend aan de grootverbruikers, gelijk of zelfs beneden de inkoopprijs van de distributiebedrijven komt te liggen.
Hierover zij opgemerkt, dat zoals gezegd in de memorie van toelichting het in het voornemen ligt om de inkoopprijs van de gasdistributiebedrijven voor gas bestemd voor kleinverbruikers met ca. 5 ct/m³ te verhogen. Voor de inkoopprijs van het gas voor de grootverbruikers kan dus de bestaande regeling blijven gelden, zodat de door de VEGIN geschetste situatie zich zich niet voordoet. Voor het grootverbruik worden de prijzen vastgesteld door de Gasunie, ongeacht of de levering door de Gasunie of door tussenkomst van een gasdistributiebedrijf wordt verzorgd. Het betrokken distributiebedrijf draagt het van de grootverbruikers ontvangen bedrag af aan Gasunie, onder aftrek van een marge per m³, die afhankelijk is van de omvang van de levering.
Voorts stelden de hier aan het woord zijnde fracties een aantal vragen over prijzen in 1975.
De inkoopprijs van de distributiebedrijven zal op 1 januari a.s. inderdaad ca. 12,8 ct. gaan bedragen, afgezien van enige regelingen die verleden jaar met instemming van de eerste ondergetekende tussen de Gasunie en de VEGIN zijn getroffen ter verruiming van de marge van de gasdistributiebedrijven en die ook in 1975 zullen blijven gelden.
De belangrijkste elementen van het grootverbruikerstarief zoals dat volgens de huidige ramingen (en ongeacht of de Gasunie of een gasdistributiebedrijf de levering verzorgt) in 1975 zal zijn, worden globaal weergegeven in de onderstaande tabel. Daarbij moet onderscheid worden gemaakt tussen de contracten die vóór of ná 1 januari 1973 werden gesloten, respectievelijk de kolommen oud en nieuw. Het verschil ertussen is de zogenaamde 'premie'-waarde.

Groep	Afname per jaar in mln m³	Vastrecht per jaar	Tarief per m³ oud	nieuw
I	0,17– 1,0	4 440	12,5	14,8
II	1,0 –10,0	7 140	12,2	14,5
III	10 –75	30 000	12,0	14,3

De elektriciteitscentrales die meer dan 75 mln. m³/jaar verbruiken (veelal met een contractuele verplichting om bij bepaalde buitentemperaturen over te schakelen op een andere brandstof dan gas) betalen ca. 11,1 ct./m³.
De gasprijs voor de stikstofproducenten volgt, evenals de prijs voor de andere grootverbruikers, in principe de olieprijs. De vertraging werkt hier anders uit, omdat de (kwartaal-) prijs wordt berekend op basis van de olieprijzen gedurende de voorafgaande acht kwartalen.
Naar aanleiding van de vragen van deze fracties inzake de tariefstructuur willen de ondergetekenden erop wijzen, dat bij een aanpassing daarvan aan de gewijzigde opvattingen omtrent de energieconsumptie niet alleen de hoogte van de tarieven maar ook de structuur daarvan in de beschouwingen zal moeten worden betrokken. In het overleg dat met de Gasunie en met de VEGIN respectievelijk de organisaties representatief voor de belangrijkste groep van grootverbruikers, namelijk de industrie zal worden gevoerd, zal nader moeten worden bezien welke tariefstructuren in de praktijk de beste bijdrage zullen kunnen leveren aan een goede energiehuishouding.
In het overleg met de VEGIN over de tarieven per 1 januari 1975 is reeds sprake geweest van een driedeling van het kleinverbruik. Om diverse redenen is toen besloten om bij het overleg omtrent de tariefstelling per 1 januari 1976 terug te komen op deze kwestie.
De hier aan het woord zijnde fracties vroegen naar een onderbouwing van de uitspraak 'dat de relatie tussen tariefgroepen en inkomensverhouding heel divers is. Het is niet zo, dat de lagere inkomensgroepen in tariefgroep I zouden vallen'. In dit verband zij erop gewezen dat verbruikers met een afname van minder dan 600 m³ per jaar voor het overgrote deel uitsluitend gas gebruiken voor kook- en warmwatervoorzieningsdoeleinden. Wanneer het verbruik groter is dan 600 m³ per jaar wijst dat er veelal op dat ook voor ruimteverwarmingsdoeleinden voor gas is gekozen.
Kiest men olie voor ruimteverwarming, dan valt men voor het gasverbruik meestal in de groep met een verbruik van minder dan 600 m³. Deze verschillende verbruiksposities staan blijkens de ervaring nauwelijks in verband met het inkomensniveau. Hierbij moet worden bedacht dat in de groep van afnemers met een verbruik van minder dan 600 m³ ook vele gevallen van aansluitingen in vakantiehuizen, praktijkruimten etc. voorkomen. De uitspraak wordt tevens gesteund door onderzoekingen. Aan een binnenkort te publiceren rapport van het CBS (zie Statistisch Bulletin nr. 144 d.d. 5 november 1974) kunnen de volgende gegevens worden ontleend.

Gasverbruik (onder en boven 600 m³ per jaar) ingedeeld naar inkomensklassen

Verbruik in m³	Inkomensklasse (netto inkomen van huishoudens in 1973 in 1000 gld)							
	0-8	8-11	11-15	15-20	20-25	25-30	> 30	Totaal
0-600	8,5%	16,6%	25,0%	24,2%	15,8%	8,3%	5,6%	100%
meer dan 600	6,4%	15,7%	23,9%	23,1%	15,5%	10,0%	5,4%	100%

De ondergetekenden willen de leden van de fracties van de K.V.P. en de A.R.P. voor wat betreft hun vraag omtrent de verhouding tussen het grootverbruikerstarief en de inkoopprijs voor gasdistributiebedrijven verwijzen naar hetgeen hierboven daarover gezegd is. Over de speciale gascontracten, waarover de aan het woord zijnde leden een vraag stelden, kan worden gezegd, dat voor deze aardgascontracten in de industriële sfeer, overigens in aantal beperkt, wordt bezien op welke wijze de veranderde situatie op de energiemarkt moet en ook kan doorwerken in de contractvoorwaarden. De eerste contacten met de bedrijven werden reeds gelegd. Over de uitkomst van deze besprekingen kan nog geen uitspraak worden gedaan. Dat geldt evenzo voor de vraag of de bevoegdheden op basis van dit wetsontwerp in de toekomst op deze contracten zullen worden toegepast.

Over de neveneffecten van dit wetsontwerp in 1975 voor de provinciale en gemeentelijke financiën kan deze fracties het volgende worden medegedeeld.
De extra- opbrengst voor de Staat uit het aardgas in 1975 komt ten dele via een stijging van de vennootschapsbelastingopbrengst tot stand. In de opbrengst aan vennootschapsbelasting delen Provincie- en Gemeentefonds op de normale wijze naar evenredigheid mee. De overige meerinkomsten zijn niet-belastingmiddelen. Dit betekent voor het Provinciefonds en het Gemeentefonds lagere ontvangsten dan het geval zou zijn geweest indien het aandeel van de Staat in de meeropbrengsten uit het aardgas voor een groter deel via de belastingen zou zijn verkregen. Zoals tijdens de behandeling van de begroting 1975 van het Provinciefonds in de Tweede Kamer is medegedeeld, wordt dit nadeel voor de provincies voor 1975 opgevangen doordat financiële verlichting gegeven wordt: de uit de opbrengst van de wiebeltax gevormde reserve, die was geblokkeerd, wordt voor besteding vrijgegeven.
De uitkeringen aan de gemeenten uit het Gemeentefonds worden door de onderhavige vervanging van belastingopbrengsten door niet-belastingopbrengsten niet beïnvloed aangezien de uitkeringen worden bepaald onafhankelijk van de inkomsten van het fonds. Bij de behandeling van de begroting van het Gemeentefonds voor 1975 in de Tweede Kamer is er al op gewezen, dat de verruiming van de bestedingsmogelijkheden van de gemeenten in 1975 per saldo zeker niet ongunstig afsteekt bij die van het Rijk.
De voorgestelde wet zal naar verwachting geen effect hebben op de bijdrage van de gasbedrijven aan de middelen van gemeenten en provincies. Immers de voor 1975 voorgestelde maatregelen zowel ten aanzien van de inkoopprijs voor de gasdistributiebedrijven als wat betreft de door deze bedrijven toe te passen tarieven, geven op zichzelf geen aanleiding hiervan een wezenlijke wijziging van de rentabiliteit van de gasdistributiebedrijven te verwachten. Bedoelde maatregelen leiden tot enige margeverbetering voor de gasbedrijven, doch optredende kostenstijgingen kunnen deze verbetering althans ten dele weer te niet doen.
De bijdrage van de gasdistributiebedrijven aan de middelen van gemeenten en provincies in 1973 is nog niet bekend; de gegevens hierover zijn door het CBS nog niet uitgewerkt.
Over 1970 t/m 1972 bedroeg deze (in miljoenen guldens): 43,3, 53,0 respectievelijk 79,4. Extrapolatie van deze cijfers naar hoeveelheden bij gelijkblijvende marges, zou leiden tot de volgende cijfers voor 1973 t/m 1975 (in miljoenen guldens): 85, 95 respectievelijk 105. Ten aanzien van de realisatie van de laatst genoemde bedragen wensen de ondergetekenden uiteraard het nodige voorbehoud te maken.
De leden van de fractie van de V.V.D. vroegen naar de verhouding van de grootverbruikerstarieven in binnen- en buitenland. In ons land zijn deze prijzen gekoppeld aan de olieprijzen en wel voor 100 %, zij het dat wij een systeem van plafonnering kennen, dat invloed heeft op het tempo van aanpassing. In de landen waarheen wij gas exporteren is dit tot dusverre nog slechts ten dele het geval. In verband met de stijgingen van de olieprijzen worden de gasprijzen echter in steeds toenemende mate aan olieprijzen gekoppeld, waarbij wordt toegewerkt naar een volledige koppeling zoals deze in ons land bestaat.
De situatie in 1975 is zo, dat het prijsniveau in het buitenland niet beneden het Nederlandse zal liggen vanwege de tijdelijke begrenzing van de gasprijsstijging in het Nederlandse koppelingssysteem. Een duidelijk beeld is echter niet te geven, op grond van de ondoorzichtigheid van de situatie in het buitenland.
Volledigheidshalve wordt erop gewezen dat in het buitenland in veel grotere mate olie en kolen worden toegepast dan in ons land.
De leden van de fractie van de C.H.U. vroegen in hoeverre het verbruik van aardgas zal worden beïnvloed door de voorgenomen prijsverhogingen. Ook de leden van de fracties van DS'70 en de P.S.P. stelden op dit punt enige vragen.

In het algemeen geldt dat de schattingsproblemen bij de vaststelling van de gevraagde prijselasticiteiten [1] groot zijn. De prijselasticiteiten kunnen bij voorbeeld sterk verschillen, afhankelijk van het punt van de vraagcurve dat men beschouwt. Tevens is het effect van een prijsverhoging en -verlaging niet noodzakelijkerwijs symmetrisch.
Voor gezins- en overig kleinverbruik heeft het CPB over de periode '50-'68 – een periode met betrekkelijk geringe prijsfluctuaties – een prijselasticiteit van energie (meting van een elasticiteit voor gas alleen stuit op schattingsmoeilijkheden) van -0,8 à -0,9 berekend. In het verhogen van de gemiddelde leeftemperatuur en de uitbreiding van het aantal te verwarmen kamers in de zestiger jaren komt de bedoelde samenhang tot uitdrukking. Voorts valt nog op te merken dat gas in de categorie 0–600 m^3, gezien het noodzakelijke karakter van dit verbruik, vermoedelijk minder prijselastisch is dan dat voor blokverwarming, terwijl dit op zijn beurt – afhankelijk als het is van merendeels collectieve beslissingen – waarschijnlijk weer minder elastisch is dan wat de vragenstellers 'middelverwarming' noemen.
In deze problematiek is overigens tevens de substitutieelelasticiteit van invloed (dat wil zeggen de relatieve verandering van de gas/olie-verbruiksverhouding als gevolg van de relatieve verandering van de prijsverhouding als gevolg van de relatieve verandering van de prijsverhouding van gas en olie). Het trendmatig achterblijven van de gasprijs ten opzichte van die van olie heeft geleid tot een substitutie van olie door gas, de forse prijsverhoging van olie in '73/'74 zal deze tendens vermoedelijk versterken alhoewel de gasprijsverhogingen per 1 januari 1975 hierop weer een matigende invloed zullen hebben. Gezien de reeds hoge penetratiegraad van gas voor gezinsverbruik zal het effect van bedoelde substitutie in die verbruikscategorie overigens niet zeer sterk kunnen zijn; bij het 'overig kleinverbruik' ('commercials') daarentegen kan deze invloed veel groter zijn.
Ten aanzien van het grootverbruik merken de ondergetekenden op dat, gezien de lage gecumuleerde energiekostenquote in de prijs van het Nederlands produkt, het Centraal Planbureau in het verleden nooit een prijselasticiteit heeft kunnen waarnemen. Bij de nu aan de orde zijnde krachtige prijsmutaties zal de energieprijsstijging het verbuik daarvan wel kunnen gaan beïnvloeden (bij voorbeeld door efficiënter gebruik van energie of door minder vraag naar energie-intensieve produkten). Deze invloed zal dan waarschijnlijk het sterkst zijn in de relatief energie-intensieve bedrijfstakken (te weten naast openbaar nut de chemie, metallurgie en papier). Voorts doet zich echter tevens het substitutie-effect gevoelen. Indien het prijsniveau van gas, ook in de toekomst, onder de oliepariteit zou blijven, zou bij de gemeten substitutie-elasticiteit zonder nadere maatregelen het gas de olie volkomen verdringen.
Naar aanleiding van de vraag van de leden van de fractie van de C.H.U. hoe de Regering thans denkt over de relatie tussen de ontwikkeling van de marktsituatie en de gevolgen hiervan voor de kleinverbruikers, merken de ondergetekenden het volgende op. De opvatting dat een rechtstreekse koppeling van de kleinverbruikersprijzen aan de olieprijzen een te onrustige marktsituatie met zich zou brengen geldt nog steeds. Ook thans wordt zodanige rechtstreekse koppeling niet overwogen.
Van de zijde van de fractie van de P.P.R. werd gevraagd om een tijdelijke matiging in de verhoging van de aardgastarieven voor de kleinverbruikers in verband met de oproep van de Regering tijdens de oliecrisis om over te schakelen van olie op aardgas. Hierop willen de ondergetekenden antwoorden, dat ten eerste de omschakeling van olie op aardgas niet zo groot is geweest. De cijfers over het aantal geleverde gasgestookte centrale verwar-

[1] Steeds wordt het begrip prijselasticiteit gehanteerd in de zin van procentuele verandering van de vraag als gevolg van de procentuele verandering van de relatieve prijs (= prijs van energie in relatie tot die van de totale consumptie van goederen en diensten.).

mingsketels zijn bepaald niet zodanig, dat hieruit tot een enigszins massale overgang van olie op gas zal moeten worden geconcludeerd (99600 stuks in het eerste halfjaar van 1974, tegen 96000 in het eerste halfjaar van 1973); deze zou overigens ook niet mogelijk zijn geweest, gezien de reeds bestaande zeer hoge penetratiegraad van aardgas voor ruimteverwarming. In de tweede plaats zij erop gewezen, dat ondanks de verhoging aardgas in 1975 nog steeds veel goedkoper is dan olie. Men zou dus de verhoging met 5 cent/m^3 een tijdelijke matiging kunnen noemen. De budgettaire gevolgen van een verder vertraagde aanpassing van de aardgasprijzen voor deze categorie van verbruikers zijn vast te stellen als men in aanmerking neemt dat iedere cent verminderde stijging van de kleinverbruikersprijs de Staat in 1975 circa f130 à f140 mln. kost.
Naar aanleiding van een opmerking ter zake van de leden van de fractie van DS'70 wijzen de ondergetekenden erop, dat een degressieve tariefstructuur minder gewenst is, omdat naarmate het verbruik toeneemt, bij voorbeeld doordat grotere objecten verwarmd worden, de mogelijkheid en de absolute betekenis van besparingen groter is. Een degressieve tariefstructuur werkt niet als een stimulans tot zodanige besparingen.
Voor de beantwoording van de vragen inzake de prijselasticiteit van de vraag naar aardgas in deze sector, zij deze fractie verwezen naar hetgeen hierboven daarover is gezegd.
De leden van de fractie van de S.G.P. vroegen waarom precies de aardgasprijzen in de sector kleinverbruik ook aan de olieprijs gekoppeld worden. Van een directe koppeling is geen sprake; wel wordt bij de vaststelling van de kleinverbruikersprijzen rekening gehouden met de prijs van huisbrandolie, welke in deze sector de voornaamste vervangende brandstof is en daarmee de marktwaarde in sterke mate bepaalt. Voor de kleinste kleinverbruikers, die het gas alleen gebruiken voor koken en warmwaterbereiding zal voor de bepaling van de marktwaarde mede rekening gehouden kunnen worden met de elektriciteitstarieven. Op de vervolgens door de aan het woord zijnde leden gestelde vraag wat de mening van de ondergetekenden met betrekking tot de invloed van de prijsverhoging op de financiële positie van gemeenten en provincies is willen de ondergetekenden het volgende antwoorden. De kostenstijgingen ten gevolge van de prijsverhoging van aardgas kunnen (ten dele) worden opgevangen door het nemen van maatregelen strekkende tot een zuiniger verbruik van gas en dat is juist de doelstelling van de wet. Voor het overige komt een en ander mede aan de orde, wanneer voor uitkeringen uit het Gemeentefonds wordt vastgesteld in hoeverre de gerealiseerde algemene prijsstijgingen afwijken van die, welke bij het bepalen van de uitkeringen waren verondersteld.
De volgende vraag van de leden van de S.G.P.-fractie betrof een vergelijking van de prijs waarvoor door de Gasunie na 1 januari 1975 aan een Nederlands gasdistributiebedrijf en die waarvoor na die datum aan een gasdistributiebedrijf in een andere lid-staat van de EEG wordt geleverd. De ondergetekenden wijzen erop dat de Gasunie niet rechtstreeks aan buitenlandse gasdistributiebedrijven levert. De buitenlandse afnemers zijn – op enkele centrales na – allen maatschappijen van eenzelfde karakter als de Gasunie, dat wil zeggen dat zij gas leveren aan grootverbruikers en aan gasdistributiebedrijven en dus niet rechtstreeks aan kleinverbruikers.
De leden van de fractie van de P.S.P. vroegen naar de prijselasticiteit van aardgas voor verschillende categorieën van verbruikers. Deze vragen zijn reeds beantwoord, mede naar aanleiding van de vraag van de leden van de fractie van de C.H.U. over dit onderwerp.
Voor de vragen van de hier aan het woord zijnde leden met betrekking tot de toepassing van de marktwaardenorm ook voor de kleinverbruikerstarieven zij verwezen naar de beschouwing die hierover in de inleiding is gegeven. Voorts informeerden deze leden naar de invloed op diverse prijsindices van de voorgenomen aardgasprijsmaatregelen indien binnenlandse particuliere kleinverbruikers (alsmede blokverwarming) van prijsverhoging zouden worden uitgezonderd. Dit zou betekenen dat alleen de prijsverhogingen van het

grootverbruik en die van het 'zakelijke' kleinverbruik het prijspeil van goederen en diensten beïnvloeden. In die situatie zou de stijging van het consumptieprijspeil ongeveer 0,5% geringer kunnen zijn, voor het prijspeil van de investeringen en van de export heeft bedoelde uitzondering echter geen invloed.
Zoals in de inleiding is gesteld achten de ondergetekenden de voorgenomen prijsverhoging voor de kleinverbruikers op energiepolitieke gronden dringend noodzakelijk. Zij overwegen dus niet voor deze categorie een uitzondering te maken, zoals door de leden van de fractie van de P.S.P. wordt voorgesteld.
Naar aanleiding van de door de hier aan het woord zijnde leden gedane suggestie voor de tariefstructuur merken de ondergetekenden op, dat de tariefstructuur een onderwerp van nadere studie en overleg zal uitmaken voor de eerste ondergetekende en de deskundigen op dit gebied. De ondergetekenden achten het ongewenst om voor 1975 tot een ingrijpende wijziging in de tarieven te komen dan thans is voorzien.

b. Export
De leden van de P.v.d.A. en P.P.R.-fractie vroegen de conclusie, dat de in het wetsontwerp gekozen opzet, waarbij vastgestelde minimumprijzen 'gealigeerd' worden aan de prijzen in het gebied, waarvoor het gas is bestemd, in overeenstemming is met het EEG-verdrag, nader te onderbouwen.
De ondergetekenden willen hierbij voorop stellen, dat naar hun mening het creëren van bevoegdheden voor de Nederlandse overheid als in het onderhavige wetsontwerp voorzien niet in strijd is met het EEG-verdrag. Zeker zolang in de Europese Gemeenschappen geen gecoördineerd energiebeleid tot stand is gekomen, blijft Nederland bevoegd in de prijzen van in Nederland gewonnen of voortgebrachte energiedragers in te grijpen. Die bevoegdheid dient wel zodanig te worden uitgeoefend, dat daardoor geen bepalingen van het EEG-verdrag worden geschonden. Naar het oordeel van de ondergetekenden zal dit bij een regeling als de onderhavige niet het geval zijn. In het onderstaande zullen enkele voor het onderhavige vraagstuk relevante bepalingen van het EEG-verdrag worden behandeld.
In de artikelen 30 en 34 van het EEG-verdrag worden kwantitatieve in- en uitvoerbeperkingen of maatregelen van gelijke werking tussen de lid-staten verboden. Het is duidelijk, dat bij de instelling van een minimumprijs geen sprake is van een kwantitatieve beperking, aangezien, wanneer de vereiste minimumprijs wordt betaald, levering zal plaatsvinden. In het onderhavige geval voldaan: de regeling geldt zowel voor de binnenlandse markt als voor Er is echter geen sprake van een met het Verdrag strijdige maatregel van gelijke werking, indien bij afzet van een nationaal produkt op de binnenlandse markt enerzijds en de in- of uitvoer van dat produkt anderzijds gelijk worden behandeld. Daarbij mag eventueel rekening worden gehouden met verschillen in omstandigheden. Aan bedoelde voorwaarde wordt in het onderhavige geval voldaan: de regeling geldt zowel voor de binnenlandse markt als voor de export en een eventuele minimumprijs zal worden afgestemd op de marktwaarde, die aardgas in de onderscheiden gebieden, waarvoor het is bestemd, heeft.
Artikel 37 verbiedt elke discriminatie door middel van staatsmonopolies. Afgezien van de vraag, of hier wel sprake is van een staatsmonopolie in de zin van dat artikel, achten de ondergetekenden voor de toetsing van het onderhavige ontwerp aan dit artikel dezelfde criteria van belang als bij de toepassing van de artikelen 30 en 34. Zij achten daarom op soortgelijke gronden als aangevoerd in verband met de artikelen 30 en 34 geen strijd met deze bepaling aanwezig.
Via artikel 90, dat zich bezighoudt met het beleid van de lid-staten ten aanzien van openbare bedrijven en de ondernemingen waaraan zij bijzondere of uitsluitende rechten verlenen, zou, indien men aanneemt, dat bij de gasafzet van een bedrijf of onderneming als hier bedoeld sprake is, de onderhavige regeling getoetst kunnen worden aan de mededingingsbepalingen van het

verdrag. Hierbij moet met name gedacht worden aan artikel 86, dat verbiedt om op de gemeenschappelijke markt misbruik te maken van een machtspositie, indien daardoor de handel tussen lid-staten ongunstig kan worden beïnvloed, bijvoorbeeld door het opleggen van onbillijke prijzen. Wanneer geen hogere minimumprijs wordt vastgesteld dan overeenkomt met de marktwaarde van aardgas in het gebied van de afnemer, kan naar de mening van de ondergetekenden in geen geval worden gesproken van onbillijke prijzen. Ook anderszins menen zij, dat geen aanleiding bestaat misbruik van een machtspositie aan te nemen.
De ondergetekenden zijn zich ervan bewust, dat bij de toepassing van de voorgestelde wet ervoor dient te worden gewaakt, dat prijsdifferentiatie geen strijd oplevert met artikel 92, dat handelt over steunmaatregelen.
Omtrent de onderhandelingen met buitenlandse afnemers waar de hier aan het woord zijnde leden naar vragen, kan worden medegedeeld, dat NAM (Gasexport) in de loop van dit jaar met drie Duitse afnemers tot overeenstemming is gekomen over een herziening van de prijs met terugwerkende kracht tot 1 oktober 1973. In de prijs voor deze afnemers is nu een olie-indexatie ingevoerd. Over de contacten met Italië kunnen thans nog geen mededelingen worden gedaan. Met het eventuele resultaat van de onderhandelingen met Italiaanse afnemers is in de opbrengstenramingen geen rekening gehouden.

Ook de leden van de fracties van de K.V.P. en de A.R.P. waren geïnteresseerd in de onderhandelingen met Italië. Zoals gezegd kunnen hierover thans nog geen mededelingen worden gedaan.

De leden van de fractie van de C.H.U. vroegen of naar de mening van de Regering onderhandelingen met de buitenlandse afnemers nog op commerciële basis kunnen geschieden als de voorgestelde wet van kracht is geworden. Naar de mening van de ondergetekenden is dat stellig het geval. Met nadruk is immers verklaard, dat van de bevoegdheden van de wet slechts gebruik zal worden gemaakt als dat noodzakelijk is. Overigens wordt de positie van Nederlandse exporteurs in de onderhandelingen sterker, omdat de afnemers nu de voorgestelde prijswijzigingen niet meer kunnen afhouden op puur formele gronden. Dit zal volgens de ondergetekenden het onderhandelingsresultaat ten goede komen. Ook de leden van de fractie van de S.G.P. stelden een vraag over dit onderwerp. De ondergetekenden geven, zoals uit het vorenstaande moge blijken duidelijk de voorkeur aan het woord onderhandelingsclausules boven het woord openbrekingsclausules.

De leden van de fractie van de P.S.P. stelden een aantal vragen over de gevolgen van eenzijdige contractbreuk in de exportcontracten. Vooreerst zij opgemerkt, dat de exportcontracten niet voorzien in boetebepalingen welke gelden ingeval van eenzijdige contractbreuk. Wanneer de leverancier van aardgas de leveringen staakt, pleegt hij wanprestatie. Wanneer hij zich niet op overmacht kan beroepen bij voorbeeld door een beroep op een krachtens de wet vastgestelde minimumprijsregeling, brengt dit met zich mee, dat hij verplicht kan worden schadevergoeding te betalen. Het behoeft geen betoog, dat de schade in dit soort gevallen aanzienlijk zal zijn.
Wanneer overleg inzake de aanpassing van de prijs in bepaalde gevallen vruchteloos blijft, kan de eerste ondergetekende gebruik makende van zijn bevoegdheden een minimumprijs vaststellen. Het komt de ondergetekenden niet verstandig voor om nu al op zo'n geval vooruit te lopen, vooral gezien het risico dat zulks het voeren van onderhandelingen tussen contractspartijen zal bemoeilijken.

Door de leden van de D'66-fractie werd gevraagd, of de Regering het juridisch aanvaardbaar acht, dat de Staat in feite zich zelf (namelijk een rechtspersoon, waarin zij doorslaggevende zeggenschap heeft) in een overmachtssituatie brengt door een wet, ten einde aldus de mogelijkheid te

scheppen een (ook door deze leden wenselijk geachte) doorbreking van een contractsbepaling mogelijk te maken. De ondergetekenden menen, dat er in het algemeen zwaarwegende redenen moeten zijn om bij wet bestaande contractsbepalingen te doorbreken. Deze zwaarwegende redenen zijn in het onderhavige geval aanwezig, vooral ten gevolge van de sterk gewijzigde omstandigheden op energiegebied. Als dergelijke zwaarwegende redenen er zijn, maakt het naar het oordeel van de ondergetekenden principieel geen verschil, of het gaat om zuiver particuliere contracten of om contracten, waar de Staat in meerdere of mindere mate bij betrokken is.

5. De verdeling van de meeropbrengsten

Ten aanzien van de opvatting van de leden van de fracties van P.v.d.A. en P.P.R., die het onaanvaardbaar vonden dat het Staatsaandeel in de winst van de aardgaswinning niet over de gehele linie op het peil is gebracht dat thans geldt voor de winning van het Groningse aardgas, willen de ondergetekenden het volgende opmerken.
In de memorie van toelichting is opgemerkt, dat wat betreft het Groningse aardgas een samenstel van factoren de Regering aanleiding gaf met de houder van de concessie in overleg te treden om te bezien of er van die zijde bereidheid bestond de toen bestaande overeenkomsten tussen de Staat en de concessionaris inzake de winstafdracht te herzien. Juist de unieke positie van het Groningse aardgas was aanleiding in onderhandeling te komen tot een herverdeling van de met de winning te behalen winst. In verband met de geheel andere omstandigheden waarin de houders van de overige concessies verkeren is ervan afgezien met hen een analoge regeling te treffen. Een herverdeling van de winst tot het niveau van dat van het Groningse aardgas zou tot gevolg hebben dat de winning van tal van kleinere, maar toch interessante aardgasvoorkomens niet langer lonend zou zijn voor de houders van de desbetreffende winningsrechten. Daardoor zou een situatie ontstaan die afbreuk doet aan het algemeen belang. Het aanbod van aardgas zou gaan verminderen met alle gevolgen van dien. Het tegendeel van een optimaal resultaat zou dan zijn bereikt. In dit verband zij er op gewezen dat in de aan de Staten-Generaal aangeboden Energienota de eerste ondergetekende heeft gesteld, dat de hogere waarde van aardolie en aardgas sinds de oliecrisis het naar zijn oordeel mogelijk maakt de financiële voorwaarden voor nieuw te verlenen winningsrechten daaraan aan te passen en wel zodanig dat bij een deelneming van 40 % het aandeel van de Staat in de winst kan oplopen tot 80 %. De eerste ondergetekende zal de totstandkoming van een zodanig stelsel bevorderen, dat minder rendabele voorkomens ook minder zwaar zullen worden belast. Er zal een relatie worden gelegd tussen de winstafdracht en de exploitatiekosten. Op zulk een wijze zal het mogelijk zijn het aangetroffen aardgas zo veel mogelijk in exploitatie te nemen en mede daardoor een optimale bate voor de gemeenschap te verkrijgen. Dit kan betekenen, dat in bepaalde gevallen het Staatsaandeel in de winst niet uitkomt boven het niveau van 70 %. Uit het vorenstaande volgt dat de ondergetekenden de opvatting van de aan het woord zijnde leden dat voor alle concessies een verdeling van de winst van 95-5 moet gelden niet kunnen delen. Zij mogen hieraan nog toevoegen dat het toepassen van een uniforme afdrachtsregeling het bezwaar inhoudt dat zulk een regeling dan afgestemd moet worden op de draagkracht van de kleinere voorkomens waardoor juist een veld zoals dat in Groningen wordt aangetroffen veel te licht wordt belast. Voor het Groningse gas is dus een speciale regeling getroffen. Een verdergaande afroming zou langs de weg van een overeenkomst niet zijn bereikt.
Bij de beoordeling van de door de Regering gevolgde gedragslijn moet voorts worden bedacht dat wat betreft de reeds verleende concessies de concessionarissen eigenaar zijn van het aardgas en dat het de voorkeur verdient door onderhandelingen, te voeren door de concessionarissen, tot de gewenste prijsaanpassing van de verschillende leveringscontracten te komen.

Met betrekking tot de mening van deze leden, die van oordeel zijn dat op korte termijn een nadere studie dient te worden gemaakt van de mogelijkheid om de oliemaatschappeijen bij de winning van onze bodemschatten uit te kopen, moge worden opgemerkt dat de ondergetekenden voorshands ernstige twijfels hebben ten aanzien van het nut van een dergelijke studie. Naar hun mening mag niet worden verwacht, dat een uitkoop als hier bedoeld tot financiële voordelen zal leiden, terwijl zij voorts van oordeel zijn dat de bestaande bevoegdheden, aangevuld met die uit het onderhavige ontwerp van wet de eerste ondergetekende volledig in staat stellen het door hem gewenste beleid te voeren en dat van een te grote invloed van de oliemaatschappijen op het beleid geen sprake kan zijn. Daarenboven brengt een dergelijke stap mede, dat de Staat niet alleen de exploitatie op korte termijn moet overnemen, maar ook in de toekomst de exploratie met alle daaraan verbonden financiële risico's zal moeten overnemen. In dit verband kan worden opgemerkt dat, naar de taxatie van de eerste ondergetekende, met het scheppen van een apparaat dat deze omvangrijke taak op een bevredigende wijze zou kunnen vervullen, zeker een aantal jaren gemoeid zal zijn.
Wat betreft de vraag of de gaswinsten, die naar de oliemaatschappijen vloeien kunnen worden verdedigd omdat de maatschappen zoveel hebben geïnvesteerd in de gaswinning, kan het volgende worden opgemerkt.
Bij het bepalen van het aandeel in de winst dat aan de Staat dient toe te vallen gaat het niet om de hoogte van de investeringen, maar om de vraag of aan de concessionaris een zodanig deel van de winst wordt gelaten, dat een redelijk rendement op de gedane investeringen en een redelijke vergoeding van het door hem gelopen exploratierisico wordt verkregen. Om toch een indruk te geven van de hoogte van de investeringen in deze sector kan worden medegedeeld dat alleen al aan de exploratie op het Nederlandse deel van het continentaal plat zeker een bedrag van f 600 mln. is uitgegeven door de oliemaatschappijen. Voor het in exploitatie brengen van de voorkomens zullen veelvouden van dit bedrag noodzakelijk zijn. Op het land is de exploratie en exploitatie al meer dan 25 jaar aan de gang. Wat er sindsdien is geïnvesteerd is moeilijk aan te geven. Wel is duidelijk dat dit veel meer dan f 1500 mln. bedraagt. Opgemerkt zij echter dat dit bedrag voor de beoordeling van het aandeel van de maatschappen niet interessant is. Van belang is wat nu geïnvesteerd wordt en gaat worden.
Naar aanleiding van de vraag van de hier aan het woord zijnde fracties inzake het percentage van het staatsaandeel in de aardgasopbrengsten kan worden medegedeeld dat dit in de jaren 1970 t/m 1973 ca. 70 % bedroeg. Dit jaar zal het iets hoger liggen omdat een deel van de opbrengst in het binnenland in de 85-15 verdeling valt.

De fracties van K.V.P. en de A.R.P. stelden de vraag of de nieuwe opbrengstenverdeling alleen voor Groningen geldt. Dit is zoals uit het vorenstaande ook blijkt onderdaad het geval. Voor de overige landconsessies geldt, dat als de Staat niet deelneemt – voornamelijk de wat oudere concessies – een winstaandeel van 10 % en vennootschapsbelasting wordt betaald. Bij concessies waarin de Staat wel deelneemt bedraagt het Staatsaandeel ca. 70 %. Voor de concessies op het continentaal plat geldt een iets andere regeling, die echter wat betreft de hoogte van het Staatsaandeel op hetzelfde uitkomt.

De leden van de fractie van de P.S.P. vroegen een argumentatie voor het feit dat de oliemaatschappijen voor 5 % meeprofiteren van de 'windfall profits'. Hierop is in het voorgaande, bij de beantwoording van de vragen van de leden van de fracties van P.v.d.A. en de P.P.R. terzake al ingegaan. Het zal deze leden duidelijk zijn, dat de ondergetekenden er niet voor voelen in dit verband met voorstellen inzake (weg)belasting van deze meeropbrengst te komen.

ARTIKELEN

Artikel 2
In antwoord op een vraag van de tot de fracties van de P.v.d.A. en P.P.R. behorende leden delen de ondergetekenden mee, dat zij in artikel 2 een bepaling van dezelfde strekking als artikel 5, vierde lid, niet nodig achten. Door het goedkeuringsrecht van de door de winners en de Gasunie berekende prijzen beschikt de Regering over alle noodzakelijke gegevens.
In antwoord op een vraag van de leden van de fracties van de K.V.P. en de A.R.P. kan worden gesteld, dat fabricage van ander gas bij kolenvergassing weer lonend wordt als het 35 à 40 cent per m^3 (8400 Kcal.) opbrengt. Het aardgasnet is in beginsel ook geschikt voor transport van het traditionele cokesovengas.

Artikel 2, eerste lid
De tot de fracties van de P.v.d.A. en de P.P.R. en de tot de fractie van de V.V.D. behorende leden vroegen naar de ratio van het verschil in beweegreden voor toepassing van artikel 2, eerste lid, en artikel 5, eerste lid. Artikel 2 strekt ertoe beide aan het wetsontwerp ten grondslag liggende doeleinden te verwezenlijken, dus zowel het bevorderen van een goede energievoorziening als het vergroten van de opbrengst uit aardgas voor de Staat. Uit beide gezichtspunten moet ernaar worden gestreefd, dat het Nederlandse aardgas wordt verkocht tegen een prijs, die overeenkomt met de waarde, die daaraan moet worden toegekend. Bij artikel 5 gaat het alleen om verwezenlijking van energiepolitieke doeleinden. Daarbij is het niet slechts van belang minimumprijzen te kunnen vaststellen, maar ook om regels te kunnen stellen met betrekking tot de tariefstructuur. Het is daarom niet mogelijk, zoals in artikel 2, het achterblijven bij de waarde van het gas als richtsnoer te nemen.

Aan de leden van de fracties van de V.V.D. en de S.G.P. moge uit het vorenstaande blijken, hoe de beide doeleinden van het wetsontwerp functioneren in de artikelen 2 en 5. Naar de mening van de ondergetekenden kunnen niet alle energiepolitieke doeleinden worden bereikt met artikel 2 alleen. Wel zal met artikel 2 in het algemeen kunnen worden bereikt, dat het gemiddelde niveau van de eindverbruikerstarieven omhoog gaat, maar, zoals in het algemene deel reeds is gesteld, het moet ook wenselijk worden geacht voor de verschillende verbruikerscategorieën minimumtarieven te kunnen vaststellen en de tariefstructuur te kunnen beïnvloeden.

De leden van de S.G.P.- en de G.P.V.-fractie vroegen, welke maatregelen kunnen worden genomen, wanneer de marktwaarde van het aardgas zou dalen. Wanneer de marktwaarde zou dalen beneden de vastgestelde minimumprijs, zou de desbetreffende beschikking moeten worden gewijzigd teneinde de minimumprijs aan te passen. Indien hierdoor de minimumprijs zou komen te liggen beneden de uit een bestaand contract voortvloeiende prijs, heeft dit voor laatstbedoelde prijs geen rechtstreeks gevolg. De doeleinden van het wetsontwerp brengen niet mee, dat contractsprijzen noodzakelijkerwijs moeten worden verlaagd; het gaat immers om minimumprijzen.

Anders ligt het, indien de afnemer zich overeenkomstig artikel 4, eerste lid, zou hebben verplicht de minimumprijs te betalen. In dat geval is het redelijk, dat bij daling van de minimumprijs de verplichting wordt aangepast, althans voor zover de nieuwe minimumprijs nog boven de oorspronkelijke contractprijs blijft. Naar de mening van de ondergetekenden zal dit echter geen problemen opleveren. Bij aanvaarding van de verplichting zal ongetwijfeld een clausulering worden opgenomen, die deze verplichting op de een of andere wijze koppelt aan de minimumprijzenbeschikking.

Voor wat betreft de opmerkingen van de P.S.P.-fractie over prijsverlagingen moge worden verwezen naar het vorenstaande. Zoals uit het daargestelde

reeds voortvloeit passen maximumprijzen niet bij de doeleinden van het wetsontwerp. Bij bestrijding van te hoge prijzen spelen andere gezichtspunten een rol. Zonodig kan daarbij de Prijzenwet worden toegepast. Ook bij schrapping in artikel 2, eerste lid, van de zinsnede 'indien aardgas wordt geleverd tegen een prijs die naar zijn oordeel achterblijft bij de waarde daarvan', zou deze bepaling het alleen mogelijk maken minimumprijzen voor te schrijven.

Artikel 2, tweede lid
In antwoord op een vraag van de leden van de C.P.N.-fractie delen de ondergetekenden mee, dat de bepalingen van het wetsontwerp ook gelden voor de leveranties door de NAM aan de Gasunie, krachtens onderdeel a van deze bepaling.

Artikel 2, derde en vierde lid
De leden van de fracties van de P.v.d.A. en de P.P.R. leek het onjuist, dat in het vierde lid de marktwaarde als limiet wordt gesteld. In de eerste plaats zou naar hun mening die marktwaarde het resultaat kunnen zijn van een te 'kortzichtig' prijsmechanisme. Naar de mening van de ondergetekenden kan en mag niet verder worden gegaan dan aanpassing van de gasprijzen aan de marktwaarde, die primair bepaald wordt door de prijs van andere energiedragers. De ondergetekenden willen er echter nog eens uitdrukkelijk op wijzen, dat de z.g. premiewaarde van het gas wel een marge geeft om bij het bepalen van de minimumprijs boven de prijs van andere energiedragers uit te gaan.
Tegen een minimumprijs, hoger dan de marktwaarde (dus inclusief premiewaarde) kan in de eerste plaats worden aangevoerd, dat een dergelijke prijs onaanvaardbaar zou zijn voor de afnemer, die bij vrije onderhandelingen een dergelijke prijs niet zou hebben kunnen accepteren. Bovendien wordt door de in het wetsontwerp gekozen opzet een belangrijke doelstelling van het beleid gerealiseerd, namelijk het herstellen van het evenwicht tussen de prijzen van aardgas en van andere energiedragers. Bij een prijsverhoging alleen voor aardgas boven de marktwaarde zouden opnieuw onevenwichtigheden ontstaan, zij het in omgekeerde zin. Voorts zou moeilijk een andere norm te vinden zijn voor het wenselijke prijsniveau. De marktwaarde biedt als norm het meeste houvast en leidt vooralsnog niet tot onbevredigende resultaten. Overigens zou een hogere prijsstelling in strijd met het EEG-verdrag kunnen komen.
In de tweede plaats achtten de aan het woord zijnde leden het aannemen van d marktwaarde als limiet onjuist, omdat naar hun mening de onderlinge verhoudingen binnen de Europese gemeenschappelijke markt niet zouden worden verstoord, wanneer de leveranties aan het buitenland af-grens geschieden tegen dezelfde prijs, die ook binnen Nederland geldt. De transportkosten zouden bovenop deze prijs moeten komen in verband met een optimale allocatie van het gasverbruik. Dit standpunt zou naar de mening van de ondergetekenden wellicht verdedigbaar zijn, indien er nog geen exportcontracten waren. Nu echter de voorgestelde wet ook zal gelden voor bestaande exportcontracten houdt een op dit standpunt gebaseerde regeling een risico in, strijd op te leveren met het EEG-verdrag. Daarom hebben de ondergetekenden gekozen voor een regeling, waarbij de minimumprijs zo gekozen wordt, dat de prijs bij de grens van het gebied van bestemming overeenkomt met de marktwaarde in dat gebied. Een prijs volgens de door bedoelde leden gesuggereerde regeling, die in het gebied van bestemming een prijs zou opleveren boven de hiervoor omschreven marktwaarde van het gas, zou bij vrije onderhandelingen door de afnemers niet zijn aanvaard. Gesteld zou kunnen worden, dat Nederland misbruik zou maken van zijn positie door een prijs af te dwingen, die voor de afnemer boven de marktwaarde ligt.

Aan de leden van de fracties van de K.V.P. en de A.R.P. kan worden toegegeven, dat ook zonder artikel 2, vierde lid, de mogelijkheid van een overgangs-

fase aanwezig zou zijn geweest. In de memorie van toelichting is bedoeld te stellen, dat deze bepaling zo is geformuleerd, dat zij die mogelijkheid niet uitsluit. De strekking van de bepaling is een limiet te stellen, die bij hantering van de bevoegdheid om minimumprijzen vast te stellen in acht moet worden genomen. Daarbij is voor de marktwaarde gekozen, omdat deze norm een redelijk houvast biedt, ook voor bestaande contracten geen onredelijke gevolgen heeft en in overeenstemming moet worden geacht met het EEG-verdrag.

De leden van de fractie van de V.V.D. vroegen naar de gevolgen van het rekening houden met de transportkosten voor de door de distributiebedrijven betaalde inkoopprijs. Over die gevolgen bestaat echter bij deze leden een misverstand. Uitgangspunt is de marktwaarde in het gebied van bestemming van het gas. Om op de juiste manier bij deze marktwaarde aan te sluiten zal bij het vaststellen van de minimumprijs in het algemeen rekening gehouden moeten worden met de kosten van transport, althans voor zover die voor rekening van de afnemer komen. De kosten van het transport naar de Nederlandse gasdistributiebedrijven komen echter voor rekening van de Gasunie.
De leden van de fractie van de C.H.U. vroegen, of een uniforme prijs af-grens niet gemakkelijker toepasbaar zou zijn dan een regeling, waarbij de prijzen 'gealigneerd' worden. Inderdaad zou één uniforme prijs af-grens eenvoudiger lijken, maar dit zou, zoals hiervoor reeds is uiteengezet, met betrekking tot de bestaande exportcontracten minder billijk werken en kans hebben in strijd te worden geacht met het EEG-verdrag. Voor wat betreft de toepasbaarheid van het voorgestelde systeem moet overigens worden bedacht, dat het – mede gezien de woorden 'ten hoogste' in het vierde lid – niet nodig is dit tot in de uiterste nauwkeurigheid toe te passen.
Door de D.S.'70-fractie werd gevraagd, of het in de bedoeling ligt afwijkende prijzen slechts vast te stellen, indien deze hoger zijn dan de algemeen geldende tarieven. Naar de mening van de ondergetekenden is er inderdaad pas aanleiding voor een bepaalde categorie van gevallen een minimumprijs vast te stellen als deze hoger zou komen te liggen dan het in het algemeen voor die gevallen geldende prijspeil.

Artikel 4
In antwoord op een desbetreffende vraag van de zijde van de P.v.d.A. en P.P.R. wijzen de ondergetekenden erop, dat ook ingeval een beschikking ingevolge artikel 5 niet wordt nagekomen een sanctieregeling bestaat: een dergelijk handelen wordt aangemerkt als een economisch delict (zie artikel 9). Omdat in gevallen, waarop artikel 5 betrekking heeft, de feitelijke verhoudingen anders liggen dan bij niet-naleving van artikel 2, achten de ondergetekenden hier een strafsanctie op zijn plaats. Daarnaast bestaat op grond van artikel 5, derde lid, de mogelijkheid tot corrigerend optreden voor het geval een lager overheidsorgaan zich niet zou houden aan een regeling inzake tarieven.
De leden van de fracties van de K.V.P. en de A.R.P. konden de in artikel 4 omschreven sanctie, waarbij met gebruikmaking van politiedwang verdere levering kan worden belet, niet erg waarderen. De stelling, dat het sluiten van de kraan door de overheid niet zou passen bij de privaatrechtelijke verhouding tussen leverancier en afnemer, kunnen de ondergetekenden niet delen. Naar hun mening maakt het algemeen belang het noodzakelijk in de gasleveringscontracten te kunnen ingrijpen, voor zover daarin te lage prijzen zijn overeengekomen. Welke sanctie in een dergelijk geval moet worden gekozen is in de eerste plaats een vraag van doelmatigheid. Daarbij is het geenszins uitgesloten het ingrijpen in een privaatrechtelijke verhouding te effectueren met publiekrechtelijke middelen (strafsanctie of politiedwang). In het onderhavige geval is overwogen of niet met een privaatrechtelijke constructie zou kunnen worden volstaan en wel in die zin, dat zou worden bepaald, dat de bestaande contracten, die een lagere dan de minimumprijs zouden inhouden, van rechtswege aan de minimumprijsregeling zouden worden aan-

gepast. Hiervan is afgezien, omdat over geschillen inzake contracten met buitenlandse afnemers veelal arbiters of buitenlandse rechters zullen moeten oordelen en het allerminst zeker is, dat dezen een dergelijke Nederlandse wetsbepaling zouden toepassen.
Een andere mogelijkheid zou zijn het niet naleven van de minimumprijsregeling als een strafbaar feit aan te merken. De vraag zou dan echter rijzen hoe dit feit omschreven zou moeten worden. Normaal gesproken zou een leverancier van aardgas aan een eventuele verplichting tot naleving van een minimumprijsvoorschrift hebben voldaan, wanneer hij zijn afnemers deze prijs berekent en vervolgens de gebruikelijke inspanningen verricht om de berekende prijs ook te incasseren. Zouden de afnemers desondanks weigeren, dan zou de leverancier niet strafbaar zijn. Het strafbaarstellen van de afnemers wegens een dergelijke weigering zou niet zinvol zijn aangezien zij zich in het buitenland bevinden. Men zou nog kunnen overwegen de leverancier strafbaar te stellen voor het geval de afnemer feitelijk de voorgeschreven minimumprijs niet betaalt. Nog afgezien van het feit, dat men zodoende licht in strijd zou komen met het beginsel 'geen straf zonder schuld', dat ons strafrecht beheerst, zou een dergelijke bepaling voorts betekenen dat de leverancier, wil hij aan strafbaarheid ontkomen, de levering van gas zou moeten staken. Naar de mening van de ondergetekenden is het juister dat de Nederlandse overheid zo'n ingrijpende handeling zelf verricht. Op grond van deze overwegingen hebben zij gekozen voor de in artikel 4 gegeven mogelijkheid van politiedwang. Daarbij realiseren zij zich zeer wel, dat de betrokken minister zich ernstig zal moeten beraden voordat hij besluit tot de zeer ingrijpende maatregel van afsluiting over te gaan. Eerst zal met alle middelen moeten worden geprobeerd op andere wijze de naleving van de minimumprijsregeling te bereiken. Als uiterste middel achten de ondergetekenden toepassing van politiedwang om betaling van de voorgeschreven prijs af te dwingen gerechtvaardigd. In dat geval kan de vraag gesteld worden, wie de zwaarste verantwoordelijkheid draagt voor het duperen van 'duizenden onschuldige derden': de Nederlandse overheid of de afnemer, die weigert een prijs te betalen, die in overeenstemming is met de waarde van het gas.
Door de leden, behorende tot de V.V.D.-fractie is de vraag gesteld, hoe artikel 4 zou moeten worden toegepast, indien tussen de Gasunie en de VEGIN geen overeenstemming zou worden bereikt over aanpassing van het standaardcontract aan een minimumprijsregeling, nu volgens het standaardcontract tussen de Gasunie en de gasdistributiebedrijven alleen wijzigingen kunnen worden aangebracht, indien daartoe in het overleg tussen de Gasunie en de VEGIN wordt besloten. De ondergetekenden willen voorop stellen, dat zij alle reden hebben om te vertrouwen, dat, wanneer de wet tot stand is gekomen, de Gasunie en de VEGIN aan de uitvoering daarvan haar volledige medewerking zullen verlenen. Mocht onverhoopt geen overeenstemming tussen de Gasunie en de VEGIN worden bereikt, dan zal er geen aanleiding zijn artikel 4 toe te passen ten aanzien van afzonderlijke distributiebedrijven, voor zover deze zich verplichten de minimumprijs te betalen. De ondergetekenden achten het uitgesloten, dat in dergelijke gevallen op grond van het – niet aangepaste – standaardcontract de levering aan de betrokken distributiebedrijven zou kunnen worden belet, aangezien daarbij zou worden gehandeld overeenkomstig een wettelijk voorschrift.
Door de aan het woord zijnde leden werd gesteld, dat de bevoegdheid van de minister verder gaat dan de bevoegdheid van een gasbedrijf om krachtens de leveringsvoorwaarden de gastoevoer af te sluiten, omdat bij toepassing van artikel 4 afnemers zouden worden getroffen, die zelf niet bij het niet-naleven van de minimumprijsregeling zijn betrokken. Hiervoor is reeds toegegeven, dat het hier om een ingrijpende maatregel gaat, die niet gemakkelijk zal worden toegepast. Indien echter een bedrijf zou weigeren de wettelijke minimumprijs te betalen, dan dient het terdege de consequenties daarvan voor zijn afnemers in de overweging te betrekken.
In antwoord op de vraag, of het niet eerder een zaak is van de burgerlijke of de strafrechter om te waken voor de handhaving van een minimumprijsre-

geling, moge worden verwezen naar hetgeen hiervoor is gesteld met betrekking tot de keus tussen de verschillende mogelijkheden (privaatrechtelijke constructie, strafsancties of politiedwang). De hantering van het middel politiedwang zal met de grootste zorgvuldigheid dienen te geschieden. Tegen een beschikking, waarbij het besluit tot toepassing van politiedwang wordt genomen, staat beroep open ingevolge de Wet beroep administratieve beschikkingen en in de toekomst ingevolge de Wet administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen.
Vervolgens werd door de leden van de V.V.D.-fractie gevraagd, waarom niet alleen moet kunnen worden ingegrepen, ingeval een afnemer zich niet verplicht de minimumprijs te betalen, maar ook indien hij deze verplichting niet nakomt. Dit is gedaan om met name voor wat betreft de contracten met buitenlandse afnemers een grotere zekerheid te krijgen, dat de minimumprijs ook inderdaad wordt betaald. Indien zou zijn volstaan met de eis van het op zich nemen van de verplichting, zou het toch nog mogelijk zijn, dat een afnemer bij de betaling moeilijkheden zou maken. Wanneer een dergelijk geschil voor arbiters of een buitenlandse rechter zou worden gebracht, zou het niet zeker zijn, of de Nederlandse leverancier wel in het gelijk zou worden gesteld. Door toevoeging van de eis, dat de afnemer de door hem aanvaarde verplichting ook in acht moet nemen, wordt dit voorkomen.
De leden van de C.H.U.-fractie vroegen zich ten aanzien van de export af, of Nederland het zich kan permitteren de levering van aardgas te beletten. De ondergetekenden menen deze vraag bevestigend te kunnen beantwoorden. Indien een afnemer de voorgeschreven minimumprijs, die overeenkomt met de marktwaarde van het gas en dus voor hem niet onvoordelig is, niet wil betalen, is het als uiterste middel verantwoord het gas niet aan die afnemer te leveren. Dat hierdoor de Nederlandse gasafzet zou verminderen, is niet bezwaarlijk.
Indien een dergelijke maatregel zou moeten worden genomen in een geval, waarin meer afnemers door middel van één buisleiding worden voorzien, en één van die afnemers weigert de verplichting tot betaling van de minimumprijs te aanvaarden, zal de gastoevoer in de betrokken leiding worden verminderd.
Naar aanleiding van de vraag van de leden van de C.P.N.-fractie, wat de Minister van Economische zaken zou doen, indien tussen de Gasunie en de VEGIN geen overeenstemming over de prijs zou worden bereikt, moge worden verwezen naar hetgeen hiervoor is geantwoord op een soortgelijke vraag van de leden van de V.V.D.-fractie.

Artikel 5
Naar aanleiding van een vraag van de zijde van de P.v.d.A.- en P.P.R.-fractie merken de ondergetekenden op, dat niet alleen wordt beoogd minimumbedragen voor tarieven vast te kunnen stellen, ook kunnen regels nodig zijn betreffende de indeling in tariefklassen en de tariefstructuur. Daarom is in artikel 5, eerste lid, gesproken van 'regelen'.
Voor wat betreft de bezwaren, die de VNG en de VEGIN hebben ingebracht tegen artikel 5, verwijzen de ondergetekenden naar hetgeen elders in deze memorie naar aanleiding van de verschillende aan de orde gestelde punten wordt opgemerkt.

De leden van de V.V.D.-fractie hebben een uitvoerige beschouwing gewijd aan de vraag hoe gehandeld wordt als de gasdistributiebedrijven de ministeriële voorschriften ex artikel 5 niet zouden naleven. Zij merkten daarbij in de eerste plaats op dat een strafsanctie ontbreekt en dat de naleving dus zal moeten geschieden volgens de gewone regels. De ondergetekenden menen te moeten constateren dat hier sprake is van een misverstand. Als gevolg van artikel 9 van het wetsontwerp immers zal overtreding van de bij of krachtens artikel 5, eerste en vierde lid, gestelde voorschriften een economisch delict in de zin van de Wet op de economische delicten opleveren, zodat de in die wet gestelde sancties van toepassing zijn. Het niet naleven van

deze voorschriften door een n.v. behoeft dus niet te worden tegengegaan langs de privaatrechtelijke weg, die volgens de aan het woord zijnde leden niet veel soelaas biedt.
Deze leden vervolgden hun beschouwingen over de eventuele niet-naleving van de ministeriële voorschriften met een aantal bezwaren tegen de in artikel 5, derde lid, voorgestelde regeling voor het geval een gasbedrijf wordt geëxploiteerd door een provincie of gemeente. Deze bezwaren zijn dezelfde als die welke al eerder door de VEGIN tegen deze bepaling zijn aangevoerd en waarvan van de zijde van de P.v.d.A.- en de P.P.R.-fracties is gevraagd of de ondergetekenden daarop willen ingaan. Kort samengevat komen deze bezwaren erop neer, dat genoemde bepaling eigenlijk overbodig zou zijn omdat zij niets anders voorschrijft dan dat de gemeenteraden zich aan de wet dienen te houden. Pas uit de memorie van toelichting zou blijken wat de bedoeling van deze bepaling is, namelijk om deze materie over te hevelen van de autonomie naar het medebewind, opdat dan bij niet-naleving van de voorschriften de voor verwaarlozing van zelfbestuur geldende sancties zouden kunnen worden toegepast. Daarmee zou, aldus de bezwaren, een onjuiste inhoud worden gegeven aan het begrip zelfbestuur, waarbij immers sprake behoort te zijn van een bepaalde taakverdeling tussen de centrale overheid en de lagere overheden. Een dergelijke taakverdeling ter zake van de gasdistributie zou echter niet bewerkstelligd worden door de Minister slechts de bevoegdheid te geven regels vast te stellen met betrekking tot de tarieven. In dat licht zou het staatsrechtelijk onjuist zijn door een bepaling als artikel 5, derde lid, de zaak toch in de sfeer van het medebewind te brengen.
De leden van de C.H.U.-fractie, die hetzelfde punt ter sprake brachten, wezen nog op de uitspraak van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten dat de gasvoorziening in het verleden op eigen initiatief door de gemeenten ter hand is genomen en dat wettelijke voorschriften ten aanzien van een dergelijke autonome taakuitoefening niet automatisch betekenen, dat deze plotseling een zelfbestuurstaak wordt. Deze leden vroegen op dit punt een verduidelijking van de memorie van toelichting. Hetzelfde deden de leden van de K.V.P.- en de A.R.P.-fractie.
De ondergetekenden willen naar aanleiding hiervan opmerken dat zij het betoog van de VEGIN, althans voor wat betreft de filosofie die er aan ten grondslag ligt, in grote lijnen wel kunnen onderschrijven. Ook zij zijn van mening dat het niet juist zou zijn een bepaalde autonome activiteit van de lagere overheden slechts formeel tot medebewind te bestempelen – door opneming in een wet van een bepaling als artikel 5, derde lid – zonder dat ook materieel gezien de figuur van medebewind gerechtvaardigd zou zijn. In het onderhavige geval zal echter door de invoering van de voorgestelde wettelijke regeling bepaald ook materieel gezien op het terrein van de gasdistributie een medebewindsrelatie tussen de centrale en de lagere overheid ontstaan. Zoals immers reeds in de memorie van toelichting is uiteengezet beschouwt de regering in het kader van het totale energiebeleid de prijsvorming van gas primair als een verantwoordelijkheid van de centrale overheid. In het onderhavige wetsontwerp worden aan de centrale overheid verschillende instrumenten toegekend om deze verantwoordelijkheid te kunnen verwerkelijken. Eén daarvan is de in artikel 5, eerste lid, neergelegde bevoegdheid van de Minister van Economische Zaken om regelen te stellen met betrekking tot de tarieven voor de Nederlandse aardgasverbruiker. Dit impliceert, dat de distributie van aardgas, voor wat de prijsvorming betreft, geen autonome aangelegenheid meer zal kunnen zijn. Er is hier sprake van een primaire verantwoordelijkheid van de centrale overheid, waarbij de figuur van medebewind logisch aansluit.
In de door de VEGIN aangevoerde bezwaren werd nog een vergelijking getrokken met een regeling krachtens de Prijzenwet, ten aanzien waarvan, aldus het betoog, niemand ooit heeft beweerd dat de (vanzelfsprekende) plicht tot naleving op enig terrein door een gemeentebestuur dat terrein van autonomie naar medebewind zou doen overgaan. De ondergetekenden merken naar aanleiding daarvan op, dat deze vergelijking huns inziens op

verschillende punten niet opgaat. De Prijzenwet heeft een algemene werking, en geeft de regering de bevoegdheid ad hoc maatregelen te treffen, indien prijzen zo hoog zijn, dat het algemeen sociaal-economisch belang het nemen van maatregelen vereist. Het onderhavige ontwerp daarentegen bevat een regeling ten principale voor de prijsvorming van aardgas, terwijl bovendien de distributie van aardgas nagenoeg uitsluitend een aangelegenheid van de lagere overheid is.
De ondergetekenden hopen met het vorenstaande de achtergrond van artikel 5, derde lid, en de toelichting daarop te hebben verduidelijkt. In aansluiting hierop willen zij nog een punt naar voren brengen dat bij de openming van genoemde bepaling eveneens een rol heeft gespeeld. Zoals hierboven reeds is opgemerkt, wordt in artikel 9 van het wetsontwerp voorgesteld overtreding van de krachtens artikel 5, eerste lid, gegeven voorschriften te brengen onder de Wet op de economische delicten. Dat betekent dat een gemeente die bij voorbeeld aardgas zou leveren beneden de door de Minister vastgestelde tarieven, zich schuldig zou maken aan een strafbaar feit. De ondergetekenden zijn van mening dat het niet gewenst zou zijn indien bij niet-naleving van een regeling op grond van artikel 5, eerste lid, die zich in hoofdzaak richt tot overheidslichamen, tegen die lichamen uitsluitend maatregelen mogelijk zouden zijn in de strafrechtelijke sfeer. Toepassing van de normale bestuurlijke sanctie op de verwaarlozing van medebewind verdient in het algemeen verre de voorkeur.
In dit verband zij nog opgemerkt dat een dergelijke bestuurlijke sanctie ten opzichte van n.v.'s niet mogelijk is. Hierboven is reeds opgemerkt dat tegen niet-naleving van de voorschriften door een n.v. zal kunnen worden opgetreden op grond van de Wet op de economische delicten. Dat betekent dat in feite voor een n.v. dezelfde verplichting zal gelden als voor een gemeente. De ondergetekenden vermogen dan ook niet in te zien dat, zoals nog door de leden van de V.V.D.-fractie werd gesteld, de gemeenteraden wel en de n.v.'s niet de wet behoeven na te leven.

Ten slotte hebben de leden van de fracties van de K.V.P. en de A.R.P. ten aanzien van artikel 5, derde lid, er nog op gewezen dat in de memorie van toelichting het in de wet gebruikte woordje 'bevoegde' in verband wordt gebracht met 'de normale competentieverdeling tussen de verschillende organen'. Deze leden vroegen om een verduidelijking op dit punt. Naar aanleiding hiervan merken de ondergetekenden op, dat met de aangehaalde woorden beoogd is geen verandering in de competenties te brengen, die gewoonlijk – door de werking van een bepaling als artikel 151, eerste lid, der gemeentewet – het gevolg is van het feit, dat een wet of algemene maatregel van bestuur een bepaalde aangelegenheid naar de medebewindssfeer overbrengt. Een vergelijking kan hier getrokken worden met de term 'bevoegd gezag' in artikel 125, tweede lid, van de Ambtenarenwet 1929. Genoemde bepaling verplicht de lagere overheid rechtspositieregelingen voor het personeel in het leven te roepen, doch bewerkt door de gekozen bewoordingen dat voor wat betreft de tot vaststelling bevoegde organen wordt aangesloten bij de normale competentieregels. In het onderhavige geval betekent dit, dat daar waar de gemeenteraad de tarieven regelt, de vaststelling daarvan bij de raad blijft berusten en niet naar burgemeester en wethouders overgaat. De ondergetekenden hechten hieraan, omdat de in het eerste lid van artikel 5 bedoelde regels slechts met grote terughoudendheid zullen worden toegepast en ook dan nog vrijheid van keuze zullen laten. Bovendien bevatten de gemeentelijke verordeningen betreffende de voorwaarden, tegen welke gas geleverd wordt, dikwijls tevens bepalingen die niet onder de werkingssfeer van het onderhavige ontwerp vallen. Het overbrengen van de tariefvaststelling naar burgemeester en wethouders zou derhalve tot een verknipping van de betreffende verordening leiden.

De vragen van de C.P.N.- en de S.G.P.-fractie naar aanleiding van artikel 5, derde lid, behoeven naar het de ondergetekenden voorkomt na het hiervoorstaande geen afzonderlijke beantwoording meer.

De vraag van de leden van de G.P.V.-fractie, of het functioneren van de regionale overheid als ondernemer wel kan worden gevangen in de begrippen autonomie en zelfbestuur kan bevestigend worden beantwoord.

De leden van de fractie van D.S.'70 vroegen nader aan te geven, wat bedoeld wordt met het 'mede rekening houden met het belang van een verantwoorde bedrijfsvoering' (artikel 5, tweede lid). Met deze bepaling wordt beoogd, dat bij het vaststellen van regels met betrekking tot de tarieven voor eindverbruikers niet alleen rekening moet worden gehouden met het belang van een goede energievoorziening, maar dat er ook zorg voor moet worden gedragen, dat voor de betrokken distributiebedrijven een verantwoorde bedrijfsvoering mogelijk blijft.
Daarbij moet steeds rekening worden gehouden met alle kosten, die deze bedrijven hebben.
Gezien het vorenstaande en gezien de ruimte, die toepassing van artikel 5, eerste lid, aan de bedrijven zal worden gelaten voor het vaststellen van hun tarieven, behoeven geen exploitatietekorten te worden verwacht als gevolg van de uitvoering van de voorgestelde wet.

Artikel 6
De vragen van de leden van de fractie van de P.S.P. inzake de in artikel 6 neergelegde procedure geven de ondergetekenden aanleiding het volgende op te merken.
In artikel 2 gaat het om het bepalen van minimumprijzen, welke niet hoger zijn dan de waarde die het aardgas in de gevallen waarvoor de prijs zal gelden op de energiemarkt van het betrokken gebied heeft. Deze marktwaarde is aan de hand van de marktsituatie te bepalen. Overleg over de vast te stellen minimumprijs is niet noodzakelijk. Wel is het nuttig degenen aan wie ten minste die prijs moet worden betaald onderscheidenlijk degenen die ten minste die prijs moeten gaan betalen, of organisaties van hen in de gelegenheid te stellen vooraf hun mening te geven over de voorgenomen maatregel.
Bij het stellen van regels met betrekking tot de tarieven is het van belang te overleggen met de specifieke deskundigen op het gebied van de tariefstelling. Hierbij komen uiteraard degenen in aanmerking, die het gas in de gevallen waarop de beschikking betrekking heeft, leveren, of organisaties van hen (de VEGIN en de Gasunie). In verband met de consequenties van regelen met betrekking tot de grootverbruikerstarieven voor de concurrentiepositie van de grootverbruikers ten opzichte van verbruikers van andere energievormen en ten opzichte van het buitenland, is overleg met organisaties van grootverbruikers van belang. Welke organisaties van grootverbruikers in aanmerking komen hangt mede af van het soort van grootverbruik, waarop de te stellen regels betrekking hebben. Zo komt voor overleg over regels die vooral betrekking hebben op grote eventuele afschakelbare levering overleg met de Samenwerkende Elektriciteitsproductiebedrijven (SEP) in aanmerking. Voor wat betreft het industrieel verbruik kan worden gedacht aan de Energiecommissie van de Raad van Nederlandse Werkgeversverbonden en aan de Vereniging Krachtwerktuigen.
Voor wat betreft de kleinverbruikers zijn de ondergetekenden van oordeel, dat in het overleg met de VEGIN over de kleinverbruikerstarieven het belang van de kleinverbruikers, evenals dat thans het geval is, een grote rol zal spelen.
Ten slotte zij vermeld, dat het streven om de doelstellingen van het wetsontwerp in de eerste plaats langs de weg van het overleg te bereiken niet alleen geldt voor de exportcontracten, maar voor alle gevallen waarop de voorgestelde wet betrekking heeft.

Artikel 7
Naar aanleiding van de uitsluiting van aansprakelijkheid van de Staat voor schade in artikel 7 stelden de leden van de fracties van de P.v.d.A. en de

P.P.R. de vraag, of de Gasunie en de lagere overheid zich steeds op overmacht kunnen beroepen en zo evenmin aansprakelijk gesteld kunnen worden. De ondergetekenden wijzen erop, dat degene, tot wie zich een verbod om te leveren beneden een bepaalde prijs of een regel inzake tarieven richt, dit voorschrift moet opvolgen en zich ter zake daarvan op overmacht kan beroepen, zodat hij niet uit hoofde van wanprestatie of onrechtmatige daad tot vergoeding van schade verplicht zal zijn.
Wat betreft de vraag van de zijde van de P.v.d.A. en de P.P.R. over schade bij de distributiebedrijven merken de ondergetekenden op, dat na de adviezen van de Raad voor de territoriale decentralisatie en de Raad voor de gemeentefinanciën in het ontwerp een uitdrukkelijke bepaling is opgenomen (artikel 5, tweede lid), dat bij het vaststellen van regels met betrekking tot de tarieven rekening moet worden gehouden met het belang van een verantwoorde exploitatie van de betrokken bedrijven. Bovendien is artikel 5 zodanig gewijzigd, dat niet de bedragen voor de verschillende tarieven zullen kunnen worden voorgeschreven, zodat voor de bedrijven een grotere vrijheid bestaat bij het vaststellen van hun tarieven. Mede gelet hierop menen de ondergetekenden, dat er geen behoefte bestaat aan een schadevergoedingsregeling ten behoeve van de betrokken bedrijven.
Van de zijde van de V.V.D.-fractie werd het als een leemte gezien, dat in het wetsontwerp geen regeling voorkomt voor de schade, die eventueel voor de betrokkenen uit een ingrijpen in lopende contracten voortvloeit. De ondergetekenden merken naar aanleiding hiervan op, dat het, anders dan door de betrokken leden werd gesteld, niet gebruikelijk is, dat bij ingrijpen in lopende contracten een dergelijke schadevergoedingsregeling wordt opgenomen. Zo maakt bij voorbeeld de Prijzenwet een ingrijpen in bestaande contracten mogelijk zonder dat in die wet een schadevergoedingsregeling is opgenomen. De toepassing van de Wet aardgasprijzen zal geen schade van zodanige aard meebrengen, dat voor vergoeding daarvan aanleiding is. Indien men de prijsverhoging als schade zou aanmerken, dan zou vergoeding van deze schade het effect van de wet goeddeels ongedaan maken.
In verband met artikel 7 werd er door de leden van de V.V.D. nog op gewezen, dat het niet uitgesloten moet worden geacht, dat de wet en haar toepassing in strijd worden geacht met artikel 90 van het EEG-verdrag. De ondergetekenden zullen uiteraard de bepalingen van het EEG-verdrag zorgvuldig in acht nemen. Indien in een bepaald geval het oordeel van de rechter over het al dan niet in strijd zijn met het Verdrag zou afwijken van de zienswijze van de Nederlandse Regering, dan zal de Regering zich aan dat oordeel moeten conformeren. Voorkomen dient echter te worden, dat de Nederlandse Staat met het oog op een dergelijk geval ernstige financiële risico's loopt, omdat dit aan de effectiviteit van de wet in grote mate afbreuk zou doen.

Naar aanleiding van een vraag van de leden van de fractie van de C.H.U. delen de ondergetekenden mee, dat uitsluiting van aansprakelijkheid van de Staat in de Nederlandse wetgeving weinig voorkomt. Gewezen kan worden op artikel 17 van de Telegraaf- en Telefoonwet en artikel 12 van de Loodswet. Van geval tot geval zal moeten worden bezien, of de betrokken belangen een uitsluiting van de aansprakelijkheid van de Staat rechtvaardigen. In het onderhavige geval menen de ondergetekenden, dat de kans, dat de Staat aansprakelijk zou zijn voor uit toepassing van de wet voortvloeiende schade, door de daaraan verbonden grote financiële risico's de mogelijkheid om de wet effectief toe te passen zozeer zou schaden, dat uitsluiting van die aansprakelijkheid *noodzakelijk* is.
Op de vraag van de genoemde leden naar het gevaar van een a contrariowerking, antwoorden de ondergetekenden het volgende.
Op grond van de bestaande rechtspraak kan optreden van de overheid in bepaalde gevallen, zowel van rechtmatige als van onrechtmatige daad, leiden tot aanspraak op schadevergoeding voor hen die door dit optreden schade hebben geleden. Artikel 7 wil uitsluiten dat toepassing van de Wet aardgasprijzen aanleiding tot een dergelijke aanspraak zou kunnen geven. De on-

dergetekenden zijn van oordeel dat deze bepaling niet ten gevolge heeft dat buiten de Wet aardgasprijzen een aanspraak op schadevergoeding zou kunnen ontstaan in gevallen waarin dit volgens de tot dusverre bestaande jurisprudentie niet zo zou zijn. Men mag niet uit het oog verliezen dat bijzondere omstandigheden aanleiding hebben gegeven tot het voorstellen van dit wetsontwerp en tot het daarin opnemen van deze uitdrukkelijke bepaling. Zoals hiervoor reeds is uiteengezet, bestaat er zeer weinig kans, dat lagere organen als gevolg van toepassing van de wet schade zouden lijden. Er is dan ook onvoldoende aanleiding te vrezen, dat schade, veroorzaakt door een onrechtmatig geachte beschikking, op lagere organen zou worden afgewenteld.
Onder Staat wordt in artikel 7 verstaan de rechtspersoon, die de Nederlandse Staat vormt. Deze rechtspersoon kan beter, overeenkomstig het woordgebruik van artikel 2.1.1 nieuw Burgerlijk Wetboek worden aangeduid met het woord Staat dan met het woord Rijk.

Op een vraag van de leden van de C.P.N.-fractie over de nadelige gevolgen van de tariefsverhoging voor de financiële positie van de gemeenten is reeds ingegaan in het algemene deel onder paragraaf 4.

Van de zijde van de fractie van D'66 werd gevraagd, of het aanvaardbaar is, dat de wetgever – als orgaan van de Staat – de aansprakelijkheid van de Staat voor uit een wet voortvloeiende schade uitsluit. Het is duidelijk dat, wil men de aansprakelijkheid van de Staat voor uit deze wet voortvloeiende schade uitsluiten, dit bij de wet zelf zal moeten gebeuren. Ook naar de mening van de ondergetekenden moet men met dergelijke wetsbepalingen bijzonder voorzichtig zijn. Voor het onderhavige geval mag een dergelijke voorziening, op grond van een afweging van de in het geding zijnde belangen, aanvaardbaar worden genoemd. Zoals reeds eerder uiteen is gezet zou zonder zo'n voorziening de effectiviteit van de wet ernstig kunnen worden bedreigd. Het gaat immers om het verkrijgen van een zo sterk mogelijke onderhandelingspositie. Deze zou worden ondermijnd, wanneer afnemers van Nederlands aardgas zouden kunnen veronderstellen dat de Nederlandse Regering het nooit op onderbreking van de gaslevering aan zou durven laten komen, gezien de kans op zeer grote schadeclaims. Weliswaar zijn de ondergetekenden van mening dat het wetsontwerp niet in strijd is met ander, met name EEG-recht en dat ook een uitvoering mogelijk en noodzakelijk is die niet in strijd is met ander recht. Toch is het nooit geheel uitgesloten, dat in een bepaald geval de rechter hierover anders oordeelt. Indien bij de uitvoering van de wet steeds met deze kans rekening zou moeten worden gehouden in verband met de grote financiële risico's, zou dit het voeren van een beleid praktisch onmogelijk kunnen maken. Op grond van het vorenstaande menen de ondergetekenden, dat de betrokken bepaling niet kan worden aangemerkt als misbruik van wetgeving.

De leden van de fractie van de S.G.P. vroegen nader in te gaan op het bezwaar van de Raad voor de territoriale decentralisatie tegen artikel 7. Zoals hiervoor reeds is opgemerkt, mag ervan worden uitgegaan, dat schade voor de lagere organen ten gevolge van de wet praktisch uitgesloten zal zijn. Er bestaat dan ook geen aanleiding in de wet een regeling daaromtrent op te nemen.

Artikel 8
De leden van de fractie van de S.G.P. stelden, aanhakend bij een opmerking van de VEGIN, dat de openbare behandeling (van de nieuwe tarieven) in de organen van de gasdistributiebedrijven eerst kan plaatsvinden nadat de beschikking krachtens de wet is afgekondigd.
Naar het oordeel van de ondergetekenden is het uit staatsrechtelijk oogpunt zeer wel mogelijk dat de betreffende provincie- en gemeenteverordeningen voor die tijd worden vastgesteld, In deze verordeningen zou dan kunnen

worden bepaald dat deze in werking treden op 1 januari a.s. of indien dan de wet en de daarop gebaseerde beschikking nog niet van kracht zijn, op het tijdstip waarop dat wel het geval zal zijn.
In verband hiermede achten de ondergetekenden het niet nodig te bepalen dat de hier in het geding zijnde beschikking niet eerder in werking treedt dan één maand na de datum van haar bekendmaking.
De VEGIN heeft zijn leden geadviseerd met het oog op invoering per 1 januari a.s. reeds nu met de technische en administratieve voorbereiding voor de invoering van het door de VEGIN onder voorbehoud opgestelde tarief te beginnen.

De Minister van Economische Zaken,
R. F. M. Lubbers

De Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken,
L J. Brinkhorst

De Minister van Justitie,
A. A. M. van Agt

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken,
W. Polak